

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2020/47

Karar Sayısı : 2023/36

Karar Tarihi : 22/2/2023

R.G.Tarih-Sayı : 4/7/2023-32238

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 136 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 3. maddesiyle 18/11/1960 tarihli ve 132 sayılı Türk Standardları Enstitüsü ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun'un 10/A maddesine eklenen;

1. Dokuzuncu fıkranın ikinci cümlesinin,

2. Onuncu fıkranın,

B. 6. maddesiyle 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen yedinci cümlede yer alan "...20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5000..." ibaresinin,

C. 19. maddesiyle 28/3/2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun ek 1. maddesinin birinci fıkrasına eklenen ikinci cümlelerin,

Ç. 21. maddesiyle 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 23. maddesinin;

1. Başlığında yer alan "...seçilenlerin..." ibaresinin "...seçilenler ile üyelerin..." şeklinde değiştirilmiş olup anılan değişiklikte bulunan "...ile üyelerin..." ibaresinin,

2. Birinci cümlesine eklenen "..., üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde..." ibaresinin,

3. Üçüncü cümlesinde yer alan "...bildirim..." ibaresinin "...bildirimi ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." şeklinde değiştirilmiş olup anılan değişiklikte bulunan "...ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." ibaresinin,

D. 22. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (s) bendinin,

E. 24. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'a eklenen geçici 1. maddenin,

F. 26. maddesiyle 10/5/2005 tarihli ve 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'un değiştirilen 4. maddesinin;

1. Birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan "...üç yıl içinde..." ibaresinin,

2. Üçüncü fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...27 nci maddesi uyarınca acele..." ibaresinin,

G. 27. maddesiyle 5346 sayılı Kanun'un 6. maddesine eklenen on birinci fıkranın,

Ğ. 29. maddesiyle 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na eklenen geçici 80. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...İşsizlik Sigortası Fonundan..." ibaresinin,

H. 33. maddesiyle 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 20. maddesine eklenen dördüncü fıkranın,

I. 34. maddesiyle 5737 sayılı Kanun'a eklenen geçici 14. maddenin,

Anayasa'nın 2., 7., 10., 13., 20., 33., 35., 46., 48., 60., 62., 65. ve 128. maddelerine aykırılığı ileri sürerek iptaline ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 3. maddesiyle 132 sayılı Kanun'un 10/A maddesine eklenen dokuzuncu ve onuncu fıkralar şöyledir:

"(Ek fıkra:25/3/2020-7226/3 md.) Enstitü, belirli süreli, geçici nitelikte ve özel bilgi ve uzmanlık gerektiren işlerde yurt içinde ve yurt dışında iş akdiyle Enstitü dışından inceleme elemanı çalıştırabilir. Bunların günlük inceleme ücreti, asgari ücretin aylık brüt tutarının %25'ini aşmamak üzere Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

(Ek fıkra:25/3/2020-7226/3 md.) 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında istihdam edilenler haricindeki Enstitü personeline uygulanacak disiplin cezaları ile ceza gerektiren fiil ve haller hususunda 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 125 inci maddesi uygulanır. Ancak aynı maddede yer alan aylıktan kesme cezası brüt ücretten 1/30-1/8 arasında kesinti yapılması; Devlet memurluğundan çıkarma cezası Enstitüye bir daha atanmamak üzere işten çıkarma şeklinde uygulanır. Enstitü personelinin disiplin ile ilgili işlemlerini yürütmek üzere merkezde disiplin kurulu ve yüksek disiplin kurulu kurulur. Bu personelin disiplin işlemlerine ilişkin diğer hususlarda bu Kanunda yer alan hükümler dışında, Enstitünün teşkilat yapısı ve personelinin statüsü göz önüne alınarak, 657 sayılı Kanunun Dördüncü Kısımının "Disiplin" başlıklı Yedinci Bölümünde yer alan hükümler uygulanır."

2. 6. maddesiyle 2330 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci cümleinin eklendiği ikinci fıkrası şöyledir:

"Birinci fıkranın (a) ve (b) bentleri hükümleri uygulanarak aylık bağlananlara aylık bağlama tarihi itibarıyla sosyal güvenlik kurumlarınca kendi sigortalılığı nedeniyle ödenmekte olan gelir ve/veya aylıkların toplamı, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 ncı maddesi gereğince öğrenim durumuna göre belirlenecek giriş derece ve kademesi ile 30 yıl fiili hizmet süresi esas alınarak mülga hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre hesaplanacak vazife malullüğü aylığının %25 artırımlı tutarından az olamaz ve bu şekilde belirlenen gelir ve/veya aylıklar ilgili sigortalılık hâlindeki aylık artışları dikkate alınarak artırılır. Birinci fıkranın (a) ve (b) bentleri kapsamına girenler, aylıklara ilişkin hükümler hariç olmak üzere (d) bendi kapsamına girenlerin malullük hâline bağlı olarak yararlandığı haklardan da aynı esas ve usuller çerçevesinde yararlandırılır. Bu Kanuna veya bu Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre aylık bağlanan maluller ile 5434 sayılı Kanunun 56 ncive mülga 64 üncü maddesi kapsamında aylık bağlanan malullerin, malul sayılmaları sebebiyle aylık bağlandığı tarihten önceki her türlü sigortalılık ve prim ödeme süreleri, iştirakçilik ve fiili hizmet

süreleri ile bunların itibari ve fiili hizmet süresi zammı olarak değerlendirilen süreleri, malullük aylığı bağlanmasından sonra geçecek çalışma veya sigortalılık süreleriyle hiçbir sebeple birleştirilemez. Bu şekilde aylık bağlanmasından önce geçen söz konusu süreler; malullük aylığı bağlanmasından sonra geçen sigortalılık ve çalışma sürelerinin tabi olacağı sigortalılık hâli ile mülga 2829 sayılı Kanun uygulaması yönünden dikkate alınmayacağı gibi, sonradan geçen sigortalılık veya çalışma süreleri yaşlılık/emeklilik, malullük ya da ölüm/dul veya yetim aylığı bağlanmasında veya toptan ödeme yapılmasında ilgili mevzuatına göre ayrı bir çalışma veya sigortalılık süresi olarak değerlendirilir. Ancak, bu Kanuna göre aylık bağlandığı tarihten sonra çalışmaya başlayanlardan, aylık bağlandıktan sonraki çalışmaları 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra olanlar için 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümleri uygulanamaz. Yukarıda belirtilen kanunlara göre malullük aylığı bağlanmasına esas alınmış hastalık ya da engellilik hâlleri ve bu hastalık ya da engellilik hallerindeki ilerlemeler, sonradan geçen çalışmalar sebebiyle yaşlılık aylığına hak kazanılması koşullarının belirlenmesinde dikkate alınmaz. (Ek cümle:25/3/2020-7226/6 md.) Ancak, bu kapsamdakiler aylık bağlandığı tarihten sonra geçen çalışmaları esas alındığında en az **20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla talepleri halinde ayrıca yaşlılık aylığından yararlanırlar.**”

3. 19. maddesiyle 4632 sayılı Kanun’un ek 1. maddesinin ikinci cümleinin eklendiği birinci fıkrası şöyledir:

“İşveren tarafından ödenenler hariç katılımcı adına bireysel emeklilik hesabına ödenen katkı paylarının yüzde yirmibeşine karşılık gelen tutar, şirketler tarafından emeklilik gözetim merkezine iletilen bilgiler esas alınarak Devlet katkısı olarak emeklilik gözetim merkezince hesaplanır. (Ek cümle:25/3/2020-7226/19 md.) **Cumhurbaşkanı, yabancı para cinsinden yapılan katkı payı ödemeleri için bu oranı yüzde ona kadar indirmeye yetkilidir.** Devlet katkısı, Müsteşarlık bütçesine konulan ödenekten katılımcıların ilgili hesaplarına şirketler aracılığıyla aktarılmak üzere emeklilik gözetim merkezine ödenir. Şu kadar ki, bir katılımcı için bir takvim yılında ödenen ve Devlet katkısı tutarının hesaplanmasına esas teşkil eden katkı paylarının toplamı ilgili takvim yılına ait hesaplamaya ilişkin dönemin sona erdiği tarihte geçerli brüt asgari ücretin hesaplama dönemine isabet eden toplam tutarını aşamaz. Bu ödenekten bütçenin diğer kalemlerine hiçbir şekilde aktarma yapılamaz. Devlet katkısı, katkı payı ödemelerinden ayrı olarak takip edilir ve Müsteşarlıkça belirlenen yatırım araçlarında yatırıma yönlendirilir.”

4. 21. maddesiyle 5253 sayılı Kanun’un ibare değişiklikleri yapılan ve ibarenin eklendiği 23. maddesi şöyledir:

“Genel kurul toplantısı ve organlara seçilenler **ile üyelerin** idareye bildirilmesi

Madde 23- Dernekler, genel kurulu izleyen otuz gün içinde, yönetim kurulu ve denetim kurulu ile derneğin diğer organlarına seçilen asıl ve yedek üyeleri, **üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde** merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirmekle yükümlüdür. Dernek organlarında ve yerleşim yerinde meydana gelen değişiklikler de aynı usule tâbidir. Genel kurul sonuç bildirimini **ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin** şekli, içeriği ve gerekli belgeler yönetmelikte düzenlenir.”

5. 22. maddesiyle 5253 sayılı Kanun’un 32. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (s) bendi şöyledir:

“s) (Ek:25/3/2020-7226/22 md.) **23 üncü maddede belirtilen bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine beş yüz Türk lirası idarî para cezası verilir.**”

6. 24. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'a eklenen geçici 1. madde şöyledir:

“Üyeliği devam edenlerin bildirilmesi

Geçici Madde 1- (Ek:25/3/2020-7226/24 md.)

Dernekler, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde, üyeliği devam edenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirirler. Bu bildirim yerine getirmeyen dernek yöneticileri hakkında, 32 nci maddenin birinci fıkrasının (s) bendi hükmü uygulanır.”

7. 26. maddesiyle 5346 sayılı Kanun'un değiştirilen 4. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

“Bakanlık, yenilenebilir enerji kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması, bu alanların ve bağlantı kapasitelerinin yatırımcılara tahsisıyla yatırımların hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla kamu ve Hazine taşınmazları ile özel mülkiyete konu taşınmazlarda ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yer seçimi yapmak suretiyle yenilenebilir enerji kaynak alanları oluşturur. Bu husus tapu kütüğüne şerh edilir. Şerh tarihinden itibaren üç yıl içinde 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 10 uncu maddesine göre kamulaştırma bedelinin tespitiyle Hazine adına tescili isteğinde bulunulduğuna dair mahkemeden alınacak belge tapu idaresine ibraz edilmediği takdirde, bu şerh tapu idaresince resen sicilden silinir. Yenilenebilir enerji kaynak alanlarının kullanımını ve verimliliğini etkileyici imar planları düzenlenemez. Belirlenen yenilenebilir enerji kaynak alanları imar planlarına resen işlenmek üzere Bakanlık tarafından ilgili mercilere bildirilir.”

“Özel mülkiyete konu taşınmazların yenilenebilir enerji kaynak alanı olarak belirlenmesi hâlinde, söz konusu alanlar üzerinde 2942 sayılı Kanunun 27 nci maddesi uyarınca acele kamulaştırma yapılabilir. 9/1/2002 tarihli ve 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu kapsamında belirlenen bölgelerin aynı zamanda bu Kanuna göre yenilenebilir enerji kaynak alanı olarak da belirlenmesi hâlinde, bu alanların tahsis edileceği tüzel kişilerin belirlenmesi dışındaki diğer gerekli işlemler 4737 sayılı Kanuna göre yürütülür. Ancak bu alanları kullanacak tüzel kişiler, bu madde hükümleri kapsamında Bakanlık tarafından belirlenir.”

8. 27. maddesiyle 5346 sayılı Kanun'un 6. maddesine eklenen on birinci fıkra şöyledir:

“(Ek: 25/3/2020 - 7226/27 md.) Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretiminin desteklenmesi amacıyla uygulanan tarifeler ile YEK Destekleme Mekanizması kapsamındaki diğer gelirlerin değerlendirilmesine ilişkin usul ve esaslar EPDK tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

9. 29. maddesiyle 5510 sayılı Kanun'a eklenen geçici 80. maddenin birinci fıkrası şöyledir:

“4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında haklarında uzun vadeli sigorta kolları hükümleri uygulanan sigortalıları çalıştıran işverenlerce;

a) 2019 yılının aynı ayına ilişkin Kuruma verilen aylık prim ve hizmet belgelerinde veya muhtasar ve prim hizmet beyannamelerinde prime esas günlük kazancı 128 Türk lirası ve altında bildirilen sigortalıların toplam prim ödeme gün sayısını geçmemek üzere, 2020 yılında cari aya ilişkin verilen aylık prim ve hizmet belgelerinde veya muhtasar ve prim hizmet beyannamelerinde bildirilen sigortalılara ilişkin toplam prim ödeme gün sayısının,

b) 2020 yılı içinde ilk defa bu Kanun kapsamına alınan iş yerlerinden bildirilen sigortalılara ilişkin toplam prim ödeme gün sayısının,

2020 yılı Ocak ila Aralık ayları/dönemi için günlük 2,50 Türk lirası ile çarpımı sonucu bulunacak tutar, bu işverenlerin Kuruma ödeyecekleri sigorta primlerinden mahsup edilir ve bu tutar **İşsizlik Sigortası Fonundan** karşılanır. Ancak (a) bendinde belirtilen prime esas günlük kazanç tutarı 6356 sayılı Kanun hükümleri uyarınca toplu iş sözleşmesine tabi özel sektör işverenlerine ait iş yerleri için 256 Türk lirası olarak esas alınır.”

10. 33. maddesiyle 5737 sayılı Kanun’un 20. maddesine eklenen dördüncü fıkra şöyledir:

“(Ek: 25/3/2020 - 7226/33 md.) **Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kiralamalarında, sözleşme süresi içinde üç aylık kira bedelinin ödenmediği tarihten itibaren on beş gün içinde Genel Müdürlükçe, kiracıya bir ihtarname tebliğ ettirmek suretiyle kira bedelinin tamamının tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde ödenmesi gerektiği, aksi hâlde taşınmazdan hiçbir hüküm ve karara bağlı olmaksızın mülki amirlikçe tahliye edileceği bildirilir. Verilen sürede borcun tamamını ödemeyen kiracının sözleşmesi feshedilmiş sayılır. Bu durum Genel Müdürlük tarafından mülki amirliğe derhal bildirilir ve taşınmaz mülki amirlikçe en geç on beş gün içinde tahliye ve teslim edilir. Alınan altı aylık teminat; kira alacağı, tahliye masrafları ve varsa taşınmazda meydana gelen zararlara mahsup edilir ve kalan kısım kiracıya iade edilir.”**

11. 34. maddesiyle 5737 sayılı Kanun’a eklenen geçici 14. madde şöyledir:

“**GEÇİCİ MADDE 14** – (Ek: 25/3/2020 - 7226/34 md.)

20 nci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların devam eden kiralamalarında da uygulanır. Ancak bu kiralamalarda altı aylık teminat alınmaz.

Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların devam eden kiralamalarında birikmiş üç aylık veya daha fazla kira borcu olanların bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde borcunu tamamen ödememesi halinde kira sözleşmeleri feshedilmiş sayılır. Bu durum Genel Müdürlük tarafından mülki amirliğe derhal bildirilir ve taşınmaz mülki amirlikçe en geç on beş gün içinde tahliye ve teslim edilir.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Serdar ÖZGÜLDÜR, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ve Basri BAĞCI’nın katılımlarıyla 11/6/2020 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Berrak YILMAZ tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun’un 3. Maddesiyle 132 Sayılı Kanun’un 10/A Maddesine Eklenen Dokuzuncu Fıkranın İkinci Cümlesi ile Onuncu Fıkranın İncelenmesi

1. Dokuzuncu Fıkranın İkinci Cümlesi

a. Genel Açıklama

3. Türk Standardları Enstitüsü (TSE) 15/7/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin (CBK) 550. maddesine göre tüzel kişiliği haiz, özel hukuk hükümlerine göre yönetilen özel bütçeli bir kamu kurumu olup Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının ilgili kuruluşudur. CBK’nın 561. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre TSE’de özel bilgi ve uzmanlık gerektiren geçici mahiyetteki işlerde 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin (KHK) ek 26. maddesine göre yerli ve yabancı uzmanlar ile TSE dışından inceleme elemanları çalıştırılabilir.

4. 375 sayılı KHK’nın ek 26. maddesine göre Cumhurbaşkanlığı, bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmasına ilişkin CBK’larda öngörülmesi kaydıyla, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlere bağlı olmaksızın, özel bilgi ve uzmanlık gerektiren geçici mahiyetteki işlerde yerli veya yabancı personel tam zamanlı, kısmi zamanlı veya projelerle sınırlı olarak sözleşmeyle istihdam edilebilir. Bunlara verilecek her türlü ödemeler dâhil ücretler, 657 sayılı Kanun’un 4. maddesinin (B) bendine göre çalıştırılanlar için uygulanmakta olan sözleşme ücreti tavanının beş katını aşmamak üzere Cumhurbaşkanı veya yetkilendireceği makamca ilgililerin yürüteceği görevler gözönüne alınarak tespit edilir. Bu madde kapsamında sözleşmeli olarak istihdam edilen personel, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır. Ancak teşkilatlanmalara ilişkin CBK’larda öngörülmesi hâlinde personel 5510 sayılı Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi ile ilgilendirilir. Bu madde kapsamında kısmi zamanlı olarak çalıştırılanlar için iş sonu tazminatı ödenmez ve işsizlik sigortası primi yatırılmaz. Kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu statüde çalıştırılma, sözleşme bitiminde kamu kurum ve kuruluşlarında herhangi bir pozisyon, kadro veya statüde çalışma açısından kazanılmış hak teşkil etmez.

5. 10//2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (2) numaralı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin ek 3. maddenin (1) numaralı fıkrasına göre 375 sayılı KHK’nın ek 26. maddesine göre sözleşmeli personel istihdam etmesi öngörülen kamu kurum ve kuruluşlarının anılan madde kapsamındaki sözleşmeli personel pozisyonları, Strateji ve Bütçe Başkanlığının teklifiyle, her bir kamu kurum ve kuruluşu için on adedi geçmemek üzere ve en fazla iki yıllık süre için ihdas edilebilir.

b. Anlam ve Kapsam

6. 132 sayılı Kanun’un 10/A maddesinin dokuzuncu fıkrasının birinci cümlesine göre TSE; belirli süreli, geçici nitelikte ve özel bilgi ve uzmanlık gerektiren işlerde yurt içinde ve yurt dışında iş akdiyle TSE dışından inceleme elemanı çalıştırabilir. Dava konusu kuralla ise bunların günlük inceleme ücretinin asgari ücretin aylık brüt tutarının %25’ini aşmamak üzere TSE Yönetim Kurulu tarafından belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

c. İptal Talebinin Gerekçesi

7. Dava dilekçesinde özetle; (4) numaralı CBK’nın 561. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla düzenlenen TSE’de yerli ve yabancı inceleme elemanı çalıştırılabileceğini öngören (2) numaralı fıkrasının iptali talebiyle dava açıldığı, TSE’de iş akdiyle geçici olarak çalıştırılacak uzmanların ücretlerinin Yönetim Kurulu tarafından belirlenmesini öngören dava konusu kuralın söz konusu iptal davasının sonucunu etkisiz kılmaya yönelik olduğu, memurların ve diğer kamu görevlilerinin

nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük işlerinin kanunla düzenlenmesi gerektiği, TSE’de iş akdiyle geçici olarak çalıştırılacak uzmanların sözleşmeli olarak çalıştırılsalar da çalıştırıldıkları süre boyunca diğer kamu görevlisi statüsünde buldukları, kuralın ödenecek ücreti bizzat belirlemeyip bu konuda Yönetim Kuruluna yetki vermesinin kanunla düzenleme şartını yerine getirmediği, ücret bakımından bir üst limitin öngörülmesinin ücretin belirlenmesi şeklinde değerlendirilemeyeceği, öngörülen üst limitin en yüksek devlet memurunun alacağı ücretten daha fazla olduğu belirtilerek kuralın Anayasa’nın 10. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

ç. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 2. maddesi yönünden de incelenmiştir.

9. Anayasa’nın 128. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında “*Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür./ Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.*” hükümlerine yer verilerek memurlar ve diğer kamu görevlileri özlük hakları bakımından yasal güvenceye kavuşturulmuştur.

10. Bu bağlamda dava konusu kural kapsamındaki TSE inceleme elemanlarının Anayasa’nın anılan maddesinin birinci fıkrasında yer alan diğer kamu görevlilerinden olup olmadığının belirlenmesi önem taşımaktadır. Bunun için de öncelikle söz konusu inceleme elemanlarının yaptıkları görevin Anayasa’nın 128. maddesinde belirtilen devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerden olup olmadığının tespiti gerekir.

11. TSE’nin görevleri (4) numaralı CBK’nın 551. maddesinde sayılmıştır. Buna göre TSE’nin her türlü standartları hazırlamak veya hazırlatmak, TSE bünyesinde veya diğer kişi ve kuruluşlarca hazırlanan standartları tetkik ve uygun bulunduğu takdirde Türk standardı olarak kabul etmek, kabul ettiği standartları yayımlamak ve ihtiyari olarak uygulanmasını teşvik etmek, kamunun ve özel sektörün talebi üzerine standartları veya projelerini hazırlamak ve bu standartlara yönelik mütalaa vermek, standartlar konusunda her türlü ilmî ve teknik incelemelerle araştırmalarda bulunmak, yabancı ülkelerdeki benzeri çalışmaları takip etmek, milletlerarası ve yabancı standart kurumları ile münasebetler kurmak ve bunlarla iş birliğinde bulunmak, üniversiteler ve diğer ilmî, teknik kurum ve müesseselerle iş birliği sağlamak, standardizasyon konularında yayın yapmak, millî ve milletlerarası standartlardan arşivler meydana getirmek ve ilgililerin faydasına sunmak, standartlarla ilgili araştırma amacıyla ve ihtiyari standartların tatbikatında kontrol için laboratuvarlar kurmak, muayene, analiz ve deneyler ile kamunun ve özel sektörün talep edeceği teknik çalışmaları yapmak ve rapor vermek, yurtdışı standart işlerini yerleştirmek ve geliştirmek için elemanlar yetiştirmek, bu maksatla kurslar açmak ve seminerler tertiplemek, standartlara uygun ve kaliteli üretimi teşvik edecek her türlü çalışmayı yapmak ve bunlarla ilgili belgeleri tanzim etmek, metroloji ve kalibrasyon ile ilgili araştırma ve geliştirme çalışmaları yapmak ve gerekli laboratuvarları kurmak gibi görevleri dikkate alındığında bu görevler için istihdam edilen söz konusu inceleme elemanlarının yerine getirdiği görevin kamu yararını sağlamak amacıyla genel idare esaslarına göre yerine getirilen kamu hizmeti niteliği taşıdığı kuşku bulunmamaktadır. Bu itibarla söz konusu hizmetin genel idare esaslarına göre memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle

yürütülmesi gereken asli ve sürekli bir görev kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

12. Genel idare esaslarına göre yürütülen kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerde kadro ve pozisyon esastır. Yerli ve yabancı uzmanlar ile inceleme elemanları -375 sayılı KHK'nın ek 26. maddesi de dikkate alındığında- özel bilgi ve uzmanlık gerektiren geçici mahiyetteki işlerde istihdam edilen tam zamanlı, kısmi zamanlı veya projelerle sınırlı olarak sözleşmeyle istihdam edilebilecek yerli ve yabancı personeldir. Söz konusu personelin en fazla iki yıl için çalışabileceği öngörüldüğünden süreli işlerde çalışan geçici personel statüsünde olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla idare ile yaptıkları sözleşme uyarınca idare için özel bilgi ve uzmanlık gerektiren alanlarda belirli bir iş yapan bu inceleme elemanlarının kamu hizmetlerine geçici ve arazi olarak katıldıkları, bunlar için kadro ve pozisyonun belirlenmediği, bu üyeler ile merkezî idare arasında tam bir statüer ilişkinin kurulmadığı sonucuna varılmıştır. Bu itibarla söz konusu inceleme elemanlarının yaptığı görev, Anayasa'nın 128. maddesi anlamında devletin kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerden değildir. Dolayısıyla söz konusu inceleme elemanlarına ödenecek ücret, münhasıran kanunla düzenlenmeyi gerektiren bir konu değildir.

13. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuki güvenliği sağlayan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

14. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuk güvenliğinin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154).

15. Kuralda TSE inceleme elemanlarına verilecek ücrette bir tavan miktarının belirlendiği görülmektedir. Kuralda ücretin miktarını takdir edecek makamın da belirli olduğu açıktır. Belirli süreli, geçici nitelikte ve özel bilgi ve uzmanlık gerektiren işlerin yurt içinde veya yurt dışında gördürülmesinde işin niteliği ve kapsamının her durumda o işin şartlarına göre farklılaşabileceği söylenebilir. Buna göre her işin kendi şartlarına göre TSE Yönetim Kurulunca -tavan miktarı aşmamak kaydıyla- ücret miktarına karar verilebilmesini öngören kuralda bir belirsizliğin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 128. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 10. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

2. Onuncu Fıkra

a. İptal Talebinin Gerekçesi

17. Dava dilekçesinde özetle; devletin kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin

gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görüldüğü, diğer kamu görevlileri kavramının önemli bir bölümünün *sözleşmeli personel* olarak adlandırılan, işçi statüsünde olmayan kamu görevlilerinden oluştuğu, kamu kurum ve kuruluşları ve kamu iktisadi teşebbüslerinde, özel bilgi ve uzmanlık gerektiren geçici işlerde çalıştırılmak üzere işçi statüsünde olmayan kamu görevlileri (sözleşmeli personel) ile idare arasında özel bir kanuna dayanılarak yapılan sözleşmenin idari hizmet sözleşmesi niteliğinde olduğu, idari hizmet sözleşmelerine göre istihdam edilen personelin 6/6/1978 tarihli ve 7/15754 sayılı Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslara göre çalıştırıldığı, bu Esaslarda idarenin hangi hâllerde sözleşmeyi sona erdirebileceğinin ayrıntılı olarak düzenlendiği, TSE'nin işçi statüsünde çalışanlar dışında kalan personelinin sözleşmeli statüde olduğu ve devlet memuru statüsünde bulunmadığı, sözleşmeli personelin çalışma koşulları, hak ve yükümlülükleri bakımından sözleşme hükümlerine tâbi olduğu, sözleşmeli çalışan personelin sözleşmede yer almayan ve statülerine de uymayan yükümlülüklerle tâbi tutulmasının sözleşme özgürlüğünü ihlal edeceği, 7/15754 sayılı Esaslarda idarenin sözleşmeyi fesih koşullarının düzenlendiği, idare ile kişi arasında yapılan sözleşmede de fesih koşullarının düzenlenmesinin mümkün olduğu, öngörülen fesih koşulları dışında kişilerin disiplin hükümlerine tâbi tutularak TSE'ye bir daha atanmamak üzere işten çıkarma şeklindeki bir yaptırıma tâbi tutulmasının sözleşme özgürlüğüne aykırı olduğu, sözleşmede yer almayan yeni yükümlülük ve yaptırımların sözleşme kapsamındaki kişilere uygulanmasının kişiler açısından belirsiz ve öngörülemez bir durum yaratacağı, sözleşmeli personelin memurlar ve diğer kamu görevlileri gibi statü hukukuna tâbi olmayıp sözleşme ilişkisine bağlı bulunduğu, memur statüsünde olmayan personelin disiplin hükümleri açısından memurlarla aynı kurallara tâbi tutulmasının statü hukukuyla bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 48. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

18. Dava konusu kuralla, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında istihdam edilenler haricindeki TSE personeline uygulanacak disiplin cezaları ile ceza gerektiren fiil ve hâller hususunda 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin uygulanacağı ancak aynı maddede yer alan aylıktan kesme cezasının brüt ücretten 1/30-1/8 arasında kesinti yapılması, devlet memurluğundan çıkarma cezasının da TSE'ye bir daha atanmamak üzere işten çıkarma şeklinde uygulanacağı, TSE personelinin disiplinle ilgili işlemlerini yürütmek üzere merkezde disiplin kurulu ve yüksek disiplin kurulunun kurulacağı, bu personelin disiplin işlemlerine ilişkin diğer hususlarda 132 sayılı Kanun'da yer alan hükümler dışında, TSE'nin teşkilat yapısı ve personelinin statüsünün gözönüne alınarak 657 sayılı Kanun'un Dördüncü Kısmı'nın "*Disiplin*" başlıklı Yedinci Bölümü'nde yer alan hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür.

19. Disiplin cezaları; kamu görevlilerinin görev, yetki ve sorumlulukları kapsamında kamu hizmetlerinin yürütülmesi ve kamu yararının devamlılığının sağlanması amacıyla yasal olarak düzenlenmiş yaptırımlardır. Kamu hizmetlerini yürüten kamu görevlilerinin görev anlayışı, yetki ve sorumlulukları kamu hizmeti ve hizmet gerekleri ile sınırlandırılmış; bu sınırlar dışına çıkanların ise disiplin cezaları ile cezalandırılmaları öngörülmüştür. Bu bağlamda 657 sayılı Kanun'un 124. maddesinde kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların, tüzüklerin ve yönetmeliklerin devlet memurlarına yüklediği ödevleri yurt içinde ve yurt dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara, yasakladığı işleri yapanlara durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre 125. maddede sıralanan disiplin cezalarından birinin verileceği hükme bağlanmıştır (AYM, E.2010/28, K.2011/139, 20/10/2011).

20. 657 sayılı Kanun kamu görevlilerine uygulanacak disiplin hükümleri konusunda genel kanun niteliği taşımakla birlikte bazı özel kanunlarda anılan Kanun'da yer alan hükümler dışında birtakım disiplin hükümlerine yer verilmekte, bazı durumlarda ise bu Kanun'a atıf yapılmaktadır.

21. TSE'nin kuruluş ve amacı, yapılanması, hukuki statüsü ve personel yapısı 132 sayılı Kanun'la düzenlenmiştir. TSE, anılan Kanun'un 1. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca kamu tüzel kişiliğini haiz bir kamu kurumudur. TSE'nin asli ve sürekli hizmetleri de kadrolu personeli eliyle yürütülmektedir. Bu hususlar dikkate alındığında TSE ile anılan personeli arasındaki ilişkinin kamu hukuku ilişkisi olduğu açıktır. Kamu hukukunun geçerli olduğu ilişkilerde ise idarenin tek taraflı, üstün kamu gücüne dayanarak *disiplin hukuku* kapsamında işlem tesis edebilmesine imkân tanıyan kanuni düzenlemelerin Anayasa'nın 128. maddesi hükmüne aykırı olmaması gerekmektedir. Bu itibarla TSE personelinin disiplin suç ve cezaları, Anayasa'nın söz konusu hükmü gereğince kanunla düzenlenmesi öngörülen hususlar arasında yer almaktadır.

22. Dava konusu kuralla 4857 sayılı Kanun kapsamında istihdam edilenler haricindeki TSE personeline uygulanacak disiplin cezaları ile ceza gerektiren fiil ve hâller yönünden 657 sayılı Kanun'un 125. maddesine atıf yapıldığı, TSE personelinin disiplin ile ilgili işlemlerini yürütmek üzere merkezde disiplin kurulu ve yüksek disiplin kurulunun kurulacağı, bu personelin disiplin işlemlerine ilişkin diğer hususlarda 132 sayılı Kanun'da yer alan hükümler dışında TSE'nin teşkilat yapısı ve personelinin statüsünün gözönüne alınarak 657 sayılı Kanun'un Dördüncü Kısmı'nın "*Disiplin*" başlıklı Yedinci Bölümü'nde yer alan hükümlerin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda dava konusu kurallarla TSE personeline uygulanacak disiplin cezaları ile ceza gerektiren fiil ve hâller hususunda kanuni çerçevenin çizildiği, TSE personeline ilişkin disiplin cezaları ve bu cezaları gerektiren eylemlerin genel hatlarıyla belirlendiği, disiplin suç ve cezaları yönünden TSE personeli için kanuni güvencenin sağlandığı sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 128. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 128. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. ve 38. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 10. ve 48. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 6. Maddesiyle 2330 Sayılı Kanun'un 4. Maddesinin İkinci Fıkrasına Eklenen Yedinci Cümlede Yer Alan "...20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5000..." İbaresinin İncelenmesi

1. Genel Açıklama

24. 5510 sayılı Kanun'un malul sayılmayı düzenleyen 25. maddesinin birinci fıkrasına göre sigortalının veya işverenin talebi üzerine Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığınca (Kurum) yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, anılan Kanun'un 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını, (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az %60'ını veya görevlerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malul sayılır.

25. Anılan Kanun'un 25. maddesinin ikinci fıkrasına göre sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün %60'ını veya görevini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse sigortalı bu hastalık veya engelliliği sebebiyle malullük aylığından yararlanamaz.

26. Kanun'un yaşlılık sigortasından sağlanan hakları ve yararlanma şartlarını düzenleyen 28. maddesinin dördüncü fıkrasında sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce 25. maddenin ikinci fıkrasına göre malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalığı veya engelliliği bulunan ve bu nedenle malullük aylığından yararlanamayan sigortalılara en az on beş yıldan beri sigortalı olmak ve en az 3.960 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin bildirilmiş olması şartıyla yaşlılık aylığı bağlanacağı hüküm altına alınmıştır.

2. Anlam ve Kapsam

27. 2330 sayılı Kanun; barışta güven ve asayişini korumak, kaçakçılığı men, takip ve tahkikle, trafik ve yol güvenliğini veya tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakillerini sağlamakla görevli olanların, Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Teşkilatında bulunan patlayıcı maddelerin incelenmesi, muhafazası, nakli, imha edilmesi ve zararsız hâle getirilmesi işlemlerinde görevlendirilenlerin bu görevlerinden dolayı ya da görevleri sona ermiş olsa bile yaptıkları hizmet nedeniyle derhâl veya bu yüzden maruz kaldıkları yaralanma ya da hastalık sonucu ölmeleri veya engelli duruma gelmeleri hâlinde ödenecek nakdî tazminat ile birlikte bağlanacak aylığın ve sayılan nedenlerle yaralanmaları hâlinde ödenecek nakdî tazminatın esas ve yöntemlerinin düzenlenmesi amacıyla kabul edilmiştir.

28. Anılan Kanun'un 2. maddesinde Kanun'un kapsamı belirlenmiştir. Kanun'un aylık bağlanmasını düzenleyen 4. maddesine göre bu Kanun kapsamına girenlerden;

- Engelli hâle gelerek bağlı oldukları sosyal güvenlik mevzuatına göre emekliye sevk edilenlere görev malullüğü aylığı bağlanır.

- Emekli aylığı almakta iken engelli hâle gelenlerin almakta oldukları aylıkları görev malullüğü aylığına dönüştürülür.

- Ölenlerin kendilerine bağlanması gereken görev malullüğü aylığı, dul ve yetimlerine intikal ettirilir.

- Bu madde gereğince ilgili sosyal güvenlik kurumlarınca kendi mevzuatlarına göre bağlanan aylıklar, %25 artırılarak ödenir.

- Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tâbi olmayanların engelli hâle gelmeleri hâlinde, öğrenim durumlarına göre 657 sayılı Kanun'un 36. maddesi uyarınca belirlenecek giriş derece ve kademeleri üzerinden (öğrenimi bulunmayanların ilköğretim mezunu gibi) kendilerine, ölümlerinde dul ve yetimlerine 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanun hükümlerine göre görev malullüğü aylığı %25 artırılarak bağlanır.

29. Anılan maddenin ikinci fıkrasının yedinci cümlesine göre 2330 sayılı Kanun veya bu Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre aylık bağlanan maluller ile 5434 sayılı Kanun'un 56. ve mülga 64. maddesi kapsamında aylık bağlananlar, aylık bağlandığı tarihten sonra geçen çalışmaları esas alındığında en az 20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5.000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla talepleri hâlinde ayrıca yaşlılık aylığından yararlanırlar. Söz konusu cümlede yer alan "...en az 20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5000 gün..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

30. Anılan cümlenin gerekçesinde, söz konusu düzenlemeyle 2330 sayılı Kanun ve 5434 sayılı Kanun'un 56. maddesi kapsamında aylık bağlanan maluller ve harp malullerinden çalışmaya devam edenlere genel hükümler yerine, görev malullüğü aylığı bağlanma tarihinden sonra geçen hizmetleri esas alınarak, en az 20 yıllık sigortalılık süresi ve 5.000 gün prim ödemiş olması şartıyla yaşlılık aylığının da bağlanma imkânının tanınmasının amaçlandığı ifade edilmiştir.

3. İptal Talebinin Gerekçesi

31. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla gazi olmaları dolayısıyla malullük aylığı bağlananların çalışmaya devam etmeleri hâlinde yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için malullük kararından sonra 20 yıl süreyle sigortalı olarak çalışma ve 5.000 gün prim yatırımlarının öngörüldüğü ancak 5510 sayılı Kanun'un 28. maddesine göre sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce 25. maddenin ikinci fıkrasına göre malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalığı veya engelliliği bulunan ve bu nedenle malullük aylığından yararlanamayan sigortalılara en az on beş yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 3.960 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin bildirilmiş olması şartıyla yaşlılık aylığı bağlanmasının mümkün olduğu, bu bağlamda en az %60 iş gücü kaybı dolayısıyla malul sayılan iki grup arasında emekliliğe hak kazanma bakımından farklılık yaratıldığı, her iki gruptakilerin en az %60 iş gücü kaybına uğramış olmalarına rağmen çalışmaya devam ettikleri, bu nedenle iki grubun yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için farklı koşullara tâbi tutulmalarının meşru bir nedeninin bulunmadığı, dolayısıyla aynı derecede engelli olan iki gruptan birisinin daha fazla çalışma ve prim yatırma suretiyle aynı hakkı elde ederek daha zor koşullarda sosyal güvenlik hakkından yararlanmasına neden olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10. ve 60. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

4. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

32. Anayasa'nın 60. maddesinde "*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir./ Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.*" hükmüne yer verilmiştir. Anayasa'nın 61. maddesinin ikinci fıkrasında da "*Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.*" denilmek suretiyle malullerin sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler kapsamında olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda malullerin korunması için gerekli tedbirlerin alınması devletin yükümlülükleri arasındadır.

33. Sosyal güvenlik, kişilerin istek ve iradeleri dışında oluşan sosyal risklerin, kendilerinin ve geçindirmekle yükümlü oldukları kişilerin üzerlerindeki gelir azaltıcı ve harcama artırıcı etkilerinin en aza indirilmesi, ayrıca sağlıklı ve asgari hayat standardının güvence altına alınmasıdır. Bu güvencenin gerçekleştirilebilmesi için sosyal güvenlik kuruluşları oluşturularak kişilerin yaşlılık, hastalık, malullük, kaza ve ölüm gibi sosyal risklere karşı asgari yaşam düzeylerinin korunması amaçlanmaktadır. Kişilere sağlanan bu anayasal güvencelerin yaşama geçirilebilmesi için devlet tüm çalışanlara sosyal güvenlik hakkını sağlamak ve bunun için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür (AYM, E.2018/76, K.2022/125, 26/10/2022, § 92).

34. Malullük, çalışma veya meslekte kazanma gücünün kısmen veya tamamen kaybıyla sürekli bir gelir kaybına yol açan fizyolojik bir risktir (AYM, E.2015/105, K.2016/133, 14/7/2016). Harp ve görev malullerine hangi koşullarda hangi aylığın bağlanacağını belirleme konusunda kanun koyucu anayasal ilke ve hükümlere aykırı olmamak kaydıyla takdir yetkisine sahiptir.

35. Kanun koyucu dava konusu kuralla 2330 sayılı Kanun veya bu Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre aylık bağlanan maluller ile 5434 sayılı Kanun'un 56. ve mülga 64. maddesi kapsamında görev malullüğü aylığı bağlananlardan çalışmaya devam edenlere, görev malullüğü aylığı bağlanma tarihinden sonra geçen hizmetleri esas alınarak en az 20 yıllık sigortalılık süresi ve 5.000 gün prim ödenmiş olması şartıyla yaşlılık aylığı da bağlanma imkânı sağlamıştır. Görev malullüğü aylığının yanı sıra yaşlılık aylığının bağlanmasına imkân tanıyan kuralın Anayasa'nın devlete yüklediği, malullerin korunması ile bireylerin maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları sağlama biçimindeki görev ve yükümlülüğüyle bağdaşmadığı söylenemez.

36. Bununla birlikte devletin sosyal ve ekonomik alanlardaki yükümlülükleri Anayasa'nın 65. maddesine göre mali kaynakları ile sınırlıdır. Anılan maddeye göre devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.

37. Harp ve görev malullerinin korunmasının amaca uygun bir öncelik olduğu kuşkusuzdur. Ancak kural ile kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında devletin mali kaynaklarının sınırlılığı gözetilerek en az 20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5.000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla yaşlılık aylığının bağlanması öngörülmüştür. Kuralın devletin mali kaynaklarının yeterliliği kapsamında makul bir düzenleme olmadığı söylenemez. Bu itibarla kural, Anayasa'nın 60. ve 61. maddesi çerçevesinde devletin harp ve görev malullerinin korunmasına yönelik tedbirleri alma yükümlülüğüne aykırı bir yön taşımamaktadır.

38. Anayasa'nın 10. maddesinde "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./ Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./ Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./ Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz./Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*" denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

39. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemler değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişilere ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

40. Eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişilere farklı muamele yapıp yapılmadığı tespit edilmeli, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir. Yapılacak bu belirlemenin ardından ise farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve ölçülü olup olmadığı hususları irdelenmelidir. Ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder. Diğer bir ifadeyle bu ilke, farklı muamelenin öngörülen nesnel amaç ile orantılı olmasını gerektirmektedir.

41. 2330 sayılı Kanun'un 4. maddesi gereğince görev ve harp malulleri hakkında dava konusu kuralla öngörülen en az 20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5.000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması şartıyla yaşlılık aylığı bağlananlar ile 5510 sayılı Kanun'un 28. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında en az on beş yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 3960 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin bildirilmiş olması şartıyla yaşlılık aylığı bağlananların yaşlılık aylığı bağlanma koşulları bakımından karşılaştırma yapılmaya müsait olacak şekilde benzer durumda oldukları söylenebileceğinden kuralla bunlar arasında bir farklılık yaratıldığı anlaşılmaktadır.

42. 5510 sayılı Kanun'un 28. maddesinin dördüncü fıkrasında öngörülen koşulları yerine getirerek yaşlılık aylığı bağlananlar anılan Kanun'un 25. maddesinin ikinci fıkrasına göre sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce çalışma gücünün % 60'ını veya görevini yapamayacak derecede meslekte kazanma gücünü kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilen ve bu hastalık veya engelliliği sebebiyle malullük aylığından yararlanamayan sigortalılardır. Kanun koyucu malullük aylığı bağlanamayan bu kişilere Kanun'un 28. maddesinde yer alan koşulları yerine getirmeleri hâlinde yaşlılık aylığı bağlanabilmesine yönelik bir imkân sunmuştur. Bununla birlikte bu kişilerin ayrıca malullük aylığı almaları söz konusu değildir.

43. Dava konusu kuralla ise 2330 sayılı Kanun veya bu Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre aylık bağlanan maluller ile 5434 sayılı Kanun'un 56. ve mülga 64. maddesi kapsamında malullük aylığı bağlanan görev ve harp malullerinden çalışmaya devam edenlere ayrıca yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için bir koşul öngörülmektedir. Buna göre söz konusu görev ve harp malulleri malullük aylığı bağlandığı tarihten sonra geçen çalışmaları esas alınarak en az 20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak koşuluyla yaşlılık aylığı alabileceklerdir. Kanun koyucunun söz konusu kanunlar kapsamında malullük aylığı bağlanan harp ve görev malullerine hem malullük aylığı hem de yaşlılık aylığını birlikte alabilmelerini sağlamaya yönelik olarak kuralla sigortalılık süresini ve ödenen prim gün sayısını 5510 sayılı Kanun'un 28. maddesi kapsamında malullük aylığı olmaksızın sadece yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için öngörülen sürelerden daha uzun şekilde belirlediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda devletin pozitif yükümlülükleri gereği öngörülen farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanmadığı söylenemez.

44. Öte yandan 2330 sayılı Kanun'un 4. maddesinin dava konusu kuralın da yer aldığı ikinci fıkrasında bulunan "*Yukarıda belirtilen kanunlara göre malullük aylığı bağlanmasına esas alınmış hastalık ya da engellilik hâlleri ve bu hastalık ya da engellilik hallerindeki ilerlemeler, sonradan geçen çalışmalar sebebiyle yaşlılık aylığına hak kazanılması koşullarının belirlenmesinde dikkate alınmaz.*" hükmü nedeniyle söz konusu görev ve harp malullerinin 5510 sayılı Kanun'un 28. maddesinin dördüncü fıkrası ile geçici 4. maddesinin altıncı fıkrasına tâbi olmaması karşısında görev malullüğü aylığı bağlandıktan sonraki çalışmalar nedeniyle yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları bakımından genel hükümler geçerli olacaktır.

45. Bu bağlamda 5510 sayılı Kanun'un 28. maddesinde yer alan kadın ise 58, erkek ise 60 yaşın doldurulmuş olması ve 4. maddesinin birinci fıkrasını (a) bendi kapsamında sigortalı olanlar için en az 7.200 gün, (b) ve (e) bendi kapsamında sigortalı olanlar için ise en az 9.000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin bildirilmiş olması şeklindeki veya 5434 sayılı Kanun'un mülga 39. maddesinde yer alan kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olma ve en az yirmi beş yıl hizmet süresini tamamlamış olma şeklindeki genel koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir.

46. Dava konusu kuralla kanun koyucunun harp ve görev malulleri için malullük aylığının yanında yaşlılık aylığının da bağlanabilmesine yönelik getirdiği imkânın genel hükümlere tâbi olması nedeniyle uygulanmasının zorluğunun dikkate alınarak kuralla daha kısa sürelerin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kanun koyucu; takdir yetkisi kapsamında bu kişilerin malullük aylığı yanında yaşlılık aylığı da alabilmeleri için çalışacakları süre ve ödeyecekleri prim gün sayısını, 5510 sayılı Kanun'un 28. maddesi kapsamında malullüklerine bağlı olarak sadece yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için öngörülen süre ve prim gün sayısından farklı olarak daha yüksek düzenlemiştir. Bu itibarla kuralla amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin kurulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralda eşitlik ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

47. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 10. ve 60. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

C. Kanun'un 19. Maddesiyle 4632 Sayılı Kanun'un Ek Birinci Maddesinin Birinci Fıkrasına Eklenen İkinci Cümlelerin İncelenmesi

48. 4632 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinin dava konusu kuralın da yer aldığı birinci fıkrası 19/1/2022 tarihli ve 7351 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle değiştirilmiştir.

49. Açıklanan nedenle konusu kalmayan cümleye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

Ç. Kanun'un 21. Maddesiyle 5253 Sayılı Kanun'un 23. Maddesinin Başlığında Yer Alan "...seçilenlerin..." İbaresinin "...seçilenler ile üyelerin..." Şeklinde Değiştirilmesinde Bulunan "...ile üyelerin...", 23. Maddesine Eklenen "..., üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde..." ve Anılan Maddede Yer Alan "...bildiriminin..." İbaresinin "...bildirimi ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." Değiştirildiği Hâlinde Yer Alan "...ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." İbarelerinin İncelenmesi

1. Kanun'un 21. Maddesiyle 5253 Sayılı Kanun'un 23. Maddesinin Başlığında Yer Alan "...seçilenlerin..." İbaresinin "...seçilenler ile üyelerin..." Değiştirildiği Hâlinde Yer Alan "...ile üyelerin..." İbaresini

50. 5253 sayılı Kanun'un 23. maddesinin başlığında yer alan "...seçilenlerin..." ibaresi 7226 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle "...seçilenler ile üyelerin..." şeklinde değiştirilmiş olup anılan değişiklikte bulunan "...ile üyelerin..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

51. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi yetkisinin kapsamına Anayasa değişikliği, kanun, kanun hükmünde kararname, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü adı verilen normlar (kurallar) girmektedir. Söz konusu düzenlemeler, Anayasa'nın yetkili kıldığı organlar tarafından yazılı bir şekilde ve bu adlar altında tespit edilen genel, sürekli ve soyut hukuk normlarıdır. Norm ise insan davranışını yönlendirmek amacıyla belirli bir şeyin yapılmasını yasaklayan ya da belirli bir şeyin yapılmasına izin veya yetki veren ve cebirle desteklenmiş irade açıklamalarıdır. Dolayısıyla hukuk normları daima emir, yasak, izin veya yetki içeren önermelerden oluşur. İnsan davranışını yönlendirmeyi hedeflemeyen yani emir vermeyen, yasak koymayan, izin veya yetki vermeyen bir önerme, normatif nitelikte olmadığından hukuk kuralı sayılmaz.

52. Bu itibarla madde başlıkları da başlı başına bir yargı ifade etmediğinden denetlenebilir norm niteliğinde değildir. Anılan niteliği sebebiyle madde başlıklarının iptal davasına konu edilmesi mümkün değildir (aynı yöndeki kararlar için bkz. AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19/03/2015; E.2017/162, K.2018/100, 17/10/2018, §§ 63-65).

53. Açıklanan nedenlerle 7226 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 23. maddesinin başlığında yer alan "...seçilenlerin..." ibaresinin "...seçilenler ile üyelerin..." şeklinde değiştirilmiş olup anılan değişiklikte bulunan "...ile üyelerin..." ibaresine yönelik iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

2. Kanun'un 21. Maddesiyle 5253 Sayılı Kanun'un 23. Maddesinin Birinci Cümlesine Eklenen "..., üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde..." ve Üçüncü Cümlesinde Yer Alan "...bildiriminin..." İbaresinin "...bildirimi ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." Şeklinde Değiştirilmesinde Bulunan "...ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." İbareleri

a. İptal Talebinin Gerekçesi

54. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla dernek üyelerinin kimlik bilgileri ile üyelik durumlarının mülki amire bildirme zorunluluğu getirilmesinin hem dernek tüzel kişiliği hem de dernek üyelerinin örgütlenme özgürlüğüne müdahale teşkil ettiği, tüm üyelerin kişisel bilgilerinin düzenli olarak mülki amire bildirilmesinin pek çok kişinin derneklere üye olmaktan kaçınmasına neden olacağı, bu suretle örgütlenme özgürlüğüne getirilen sınırlamanın meşru bir amacının bulunmadığı, demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmadığı, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği ile ilgili bilgilerin özel nitelikli kişisel veri niteliğinde olduğu, özel nitelikli kişisel verilerin ilgilinin açık rızası olmaksızın veya kanunda öngörülen hâller haricinde işlenmesinin yasak olduğu, dernek üyelerinin kimlik bilgilerinin bildirilmesinin kişisel verilerin toplanması ve işlenmesi kapsamında bir işlem olduğu, bu itibarla kuralın kişisel verilerin korunması hakkına müdahale teşkil ettiği, anılan sınırlamanın meşru bir amacının bulunmadığı ve demokratik toplum düzeninin gerekleriyle bağdaşmadığı, kişisel verilerin nasıl ve ne kadar süreyle saklanacağı, hangi kurumlarla ve ne şekilde paylaşılacağı düzenlenmediği, kuralın ihlal edilmesi hâlinde ihlal edenlere ne tür yaptırımların uygulanacağını belirlenmediği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 20. ve 33. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

55. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgileri nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

56. 5253 sayılı Kanun'un 23. maddesinde derneklerin, genel kurulu izleyen otuz gün içinde, yönetim kurulu ve denetim kurulu ile derneğin diğer organlarına seçilen asıl ve yedek üyeleri, üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirmekle yükümlü olduğu, dernek organlarında ve yerleşim yerinde meydana gelen değişikliklerin de aynı usule tâbi olduğu, genel kurul sonuç bildirimini ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin şekli, içeriği ve gerekli belgelerin yönetmelikte düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci cümlesinde yer alan “..., üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde...” ve üçüncü cümlesinde yer alan “... ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin...” ibareleri dava konusu kuralları oluşturmaktadır.

57. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı belirtilmiş; üçüncü fıkrasında da “Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.” denilerek kişisel verilerin korunması, özel hayatın gizliliğinin korunması kapsamında güvenceye kavuşturulmuştur.

58. Öte yandan Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı yönünden inceleme yapılabilmesi için öncelikle anılan hak kapsamında korunması gereken bir kişisel verinin olup olmadığı belirlenmelidir. Anayasa hükmünün lafzı, konuya ilişkin uluslararası belgeler ve karşılaştırmalı hukuk dikkate alınarak Anayasa Mahkemesi tarafından kişisel veri kavramının -belirli veya kimliği belirlenebilir olmak şartıyla- bir gerçek veya tüzel kişiye ilişkin bütün bilgileri ifade ettiği kabul edilmiştir (AYM,

E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2013/122, K.2014/74, 9/4/2014; E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; E.2013/84, K.2014/183, 4/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015; *Bülent Kaya* [GK], B. No: 2013/2941, 11/5/2016, § 49; *Fatih Saraman*, [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 57).

59. Anayasa'nın 33. maddesinin birinci ila dördüncü fıkralarında “*Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir./ Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz./ Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir./ Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.*” denmiştir.

60. Örgütlenme özgürlüğü; bireylere topluluk hâlinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar. Siyasi bir amacı olsun veya olmasın vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde böyle bir *örgüt*, devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (*Tayfun Cengiz*, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, §§ 31, 32).

61. Örgütlenme özgürlüğünün şekli veya özel bir yönü olan dernek hakkı; kişi açısından, dernek kurma özgürlüğünün yanı sıra derneğe üye olma, derneğin etkinliklerine katılma ve mensuplarının menfaatlerini korumak üzere faaliyetlerde bulunma gibi hakları da içermektedir. Dernekler ise belirli bir amacın gerçekleştirilmesi ya da izlenmesi için kişilerin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirdikleri örgütlenmiş ve tüzel kişilikle donatılmış kişi topluluklarıdır (*Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuş*, B. No: 2014/4711, 22/2/2017, §§ 43, 44).

62. Dava konusu kurallarla derneklere getirilen bildirim yükümlülüğü kapsamında dernek üyeliğine kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adı, soyadı, doğum tarihi ve kimlik numaraları kişisel veri niteliğinde olup kişilerin dernek üyeliği ise özel nitelikli kişisel verilerdendir. Bu itibarla dernekler tarafından üyeliğe kabul edilme ve üyeliğin sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde söz konusu verilerin derneğin merkezine bulunduğu dernekler birimine bildirilmesi suretiyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getirilmektedir. Söz konusu verilerin dernekler birimine bildirilmesi aynı zamanda derneklere üye olacak kişiler yönünden caydırıcı bir etkiye sahip olması nedeniyle derneklere üye olma hürriyetine de sınırlama getirmektedir.

63. Anayasa'nın 13. maddesinde “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” denilmiştir. Buna göre kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebeplerine ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerekir. Nitekim Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında da kişisel verilerin *ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla* işlenebileceği belirtilmiş, kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usullerin *kanunla* düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.

64. Bu kapsamda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir (AYM, E.2021/107, K.2022/109, 28/9/2022, § 17).

65. Esasen temel hak ve özgürlükleri sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve

kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

66. Kurallarda dernek üyeliğine kabul edilenler ile üyeliği sona erenlere ilişkin bildirim yükümlülüğünün kapsam ve süresinin herhangi bir tereddüde yer vermeyecek biçimde açık ve net olarak düzenlendiği, kuralların belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu ve bu yönüyle kanunilik şartını taşıdığı anlaşılmaktadır.

67. Anayasa'nın 20. maddesinde kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir.

68. Anayasa'nın 5. maddesinde “Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.” denilmektedir. Buna göre kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak devletin temel amaç ve görevlerindedir. Kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanmasının ise devletin anılan görevlerinin yerine getirilmesine hizmet edeceği açıktır.

69. 30/1/2016 tarihli ve 6669 sayılı Kanun'la onaylanması uygun bulunan Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Kişilerin Korunması Sözleşmesi'nin 9. maddesinde de devlet güvenliği, kamu güvenliği, devletin ekonomik menfaatlerinin korunması ve suçlarla mücadele edilmesi, ilgilinin veya üçüncü kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması ile verilerin istatistiki ya da bilimsel amaçlarla kullanılması durumlarında kişisel verilerin korunmasına sınırlamalar getirilebileceği öngörülmüştür.

70. Dava konusu kuralların gerekçesi “Mevcut durumda kişilerin rızası ve bilgisi dışında derneklere üye olarak kaydedildikleri veya dernek üyeliğinden istifa ettikleri halde üyelikten çıkarılarak kayıtlara işlenmediği gibi durumlarla karşılaşmaktadır./ Kişilerin bir derneğe bilgisi dışında üye olarak kaydedilip kaydedilmediği veya üyelikten ayrıldığı halde derneğin kayıtlarının düzeltilip düzeltilmediği halihazırda sorgulanamamaktadır./ Bununla birlikte, katılımcı demokrasinin gereği olarak sivil toplum kuruluşlarının karar süreçlerine dahil edilebilmesi için, kamu kurumlarının ilgili mevzuatı gereğince oluşturdukları kurullarda, kendi görev alanları (sağlık, çevre, kadın-çocuk-gençlik, engelli, spor vb.) çerçevesinde faaliyet gösteren ve en fazla üyeye sahip dernek temsilcisine yer vermek üzere dernek üye sayıları ile ilgili bilgileri talep etmeleri nedeniyle, bu bilgilerin kısa bir süre içinde verilebilmesi amacıyla ve aynı zamanda derneklerin kamu yararı statüsü, izin almadan yardım toplama yetkisi ve adlarında izne tâbi kelime kullanma taleplerinin değerlendirilmesinde güncel üye sayılarının bilinmesi gerekli olduğundan, derneklere üye olan veya üyelikten çıkan ya da çıkarılan veya üyeliği kendiliğinden sona eren kişilerin bilgilerinin bildirimlerinin zamanında, doğru ve düzenli yapılması önem arz etmektedir./ 5253 sayılı Dernekler Kanununun 15 inci maddesi gereğince de; derneklerin mahkeme tarafından feshedilmesi

durumunda, derneğin tüm mal, para ve hakları derneğin amacına en yakın ve kapatıldığı tarihte en fazla üyeye sahip derneğe devredildiğinden, derneklerin güncel üye sayılarının biliniyor olması gerekmektedir./ Madde ile 5253 sayılı Kanununun 23 üncü maddesinde değişiklik yapılarak; dernek üyelik bilgilerinin doğru ve düzenli bir şekilde bildirilmesine ve dolayısıyla vatandaşlarımız tarafından kendilerine ait bilgiler yönüyle e-Devlet üzerinden üyeliklerin sorgulanabilmesine ve kamu yararı açısından, hatalı kayıt nedeniyle oluşabilecek mağduriyetlerin önüne geçilmesine imkan sağlanmaktadır.” şeklindedir. Bu itibarla kurallarla uygulamada dernek üyeliğine ilişkin kayıtların doğru ve düzenli tutulmamasından kaynaklı sorunların giderilmesine yönelik düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır.

71. Kurallarla derneklerin hâlihazırda bildirim yükümlülüğü bulunan yönetim kurulu ve denetim kurulu ile derneğin diğer organlarına seçilen asıl ve yedek üyelerin yanı sıra dernek üyeliğine kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin de adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirme yükümlülüğü getirilmiştir.

72. Bu itibarla kuralların dernek üyeliklerine kabul ve üyelikten ayrılma kayıtlarının belirli bir süre içinde düzenli şekilde işlenmesi suretiyle bu bilgilerin ilgililerce e-devlet veri tabanı üzerinden sorgulanarak kontrolünün yapılmasını da sağlamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Kuralların, gerekçesinde de ifade edildiği gibi sahte belgelerle işlem yapılması ve bu konuda oluşabilecek mağduriyetlerin engellenmesi ile dernek üye sayılarının önem taşıdığı bazı durumlarda doğru ve düzenli bilgiye en kısa sürede ulaşılması suretiyle hatalı hukuki işlemlerin yapılmasının önüne geçilmesini sağlamayı amaçladığı söylenebilir. Kurallarla öngörülen bildirim yükümlülüğünün söz konusu sakıncaların önlenmesi amacıyla dernek üyelikleri ile ilgili doğru ve güncel bilgilerin tutulmasının temini ile sınırlı olduğu açıktır. Bu yönüyle kuralların bir yandan kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, diğer yandan ilgililerin kendi rızaları dışında birtakım işlemlere maruz kalmalarını önlemek suretiyle hak ve özgürlüklerinin korunması gibi nedenlerle kabul edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kurallarla kişisel verilerin korunması hakkı ve derneklere üye olma özgürlüğüne getirilen sınırlamanın anayasal bağlamda meşru bir amacının bulunduğu görülmektedir.

73. Kişisel verilerin korunması hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması, bir başka ifadeyle demokratik toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması gerekir. Kuralların kişilerin çeşitli amaçlarla rızası ve bilgisi dışında yapılan dernek üyeliklerini e-devlet üzerinden sorgulama ile bu durumdan haberdar olması imkânını sağlamanın yanında derneklerin güncel üye sayılarının tespit edilmesi suretiyle kendi görev alanlarıyla ilgili karar süreçlerine dâhil olabilmesini ve derneklerin mahkeme tarafından feshedilmesi durumunda tüm mal, para ve haklarının devredileceği derneğin tespitini sağlamaya yönelik olduğu dikkate alındığında kuralın *demokratik toplum düzeninin gereklerine* aykırılık taşımadığı açıktır.

74. Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen *ölçülülük ilkesi*, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda dikkate alınması gereken bir diğer ilkedir. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik, gereklilik ve orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir.

75. Kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, ilgilinin veya üçüncü kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla kabul edilen kuralların anılan amaçlara ulaşmak bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

76. Orantılılık bakımından yapılacak değerlendirmede ise kişisel verilerin korunması hakkına getirilen sınırlamanın sınırlama amacına uygun ve orantılı şekilde kullanılmasını sağlayacak yasal güvencelere yer verilip verilmediği ile kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile kamu düzeninin sağlanması arasındaki makul dengenin kurulup kurulmadığının incelenmesi gerekir.

77. 5253 sayılı Kanun'un dernek üyeliğine ilişkin kayıtların doğru ve düzenli tutulmamasından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik ek 2. maddesinde dernek işlemlerinin elektronik ortamda yapılması düzenlenmiştir. Bu suretle dernekler tarafından fiziksel ortamda yapılan bildirim, işlem, tutulan defter ve alındı belgesi gibi kayıtlar ile yetkili merciler tarafından derneklere ilişkin olarak fiziksel ortamda tutulan her türlü kayıtların hem dernekler hem de yetkili merciler tarafından etkin ve hızlı bir şekilde elektronik ortamda yapılabilmesine imkân sağlanması amacıyla derneklerin birçok işlemini gerçekleştirdiği elektronik ortam olan Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) kurulmuştur. DERBİS ile e-devlet kapısının alt yapısında yapılan düzenlemeyle kişilerin e-devlet üzerinden derneklerin kurucu ve organ üyeliklerinde kayıtlarının bulunup bulunmadığı sorgulaması mümkün hâle gelmiştir.

78. Öte yandan kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenleyen temel kanun olan 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 4. maddesinde kişisel verilerin hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun şekilde belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenmesi, işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olması, ilgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilmesi öngörülmüş; 5. maddesinde kişisel verilerin işleme şartları, 6. maddesinde özel nitelikli kişisel verilerin işleme şartları, 7. maddesinde kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesi, 8. maddesinde kişisel verilerin aktarılması, 9. maddesinde verilerin yurt dışına aktarılması, 10. maddesinde veri sorumlusunun yükümlülükleri, 11. maddesinde de ilgili kişinin hakları düzenlenmiştir.

79. Anılan Kanun hükümlerinin dernek üyeliğine ilişkin bildirim yükümlülüğünde de geçerli olduğunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bu bağlamda gerekçede yer alan söz konusu amaçları gerçekleştirmek amacıyla kurullarla öngörülen bildirim yükümlülüğü kapsamında kişisel verileri veri kayıt sistemine işleyen gerçek veya tüzel kişiler ile veri sorumlularının 6698 sayılı Kanun'da belirtilen usul ve esaslara da uymak zorunda oldukları açıktır. Bu yükümlülüklerle aykırı davranan görevliler hakkında anılan Kanun hükümleri uygulanacak olup Kanun'un 17. maddesinde, kişisel verilere ilişkin suçlar bakımından 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 135. ila 140. maddeleri hükümlerinin uygulanacağı ve 6698 sayılı Kanun'un 7. maddesi hükmüne aykırı olarak kişisel verileri silmeyen veya anonim hâle getirmeyenlerin 5237 sayılı Kanun'un 138. maddesine göre cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Anılan Kanun'un 136. maddesi uyarınca da kişisel verileri hukuka aykırı olarak başkasına vermek, yaymak veya ele geçirmek suç olarak düzenlenmiştir.

80. Kuralların yer aldığı 5352 sayılı Kanun ve bu Kanun'a dayanılarak kabul edilen ikincil mevzuat ile 6698 sayılı Kanun ve 5237 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde dernek üyeliğine ilişkin bildirim yükümlülüğü kapsamında paylaşılacak kişisel verilerin amacı dışında kullanılmasını ve ifşa edilmesini önleyecek yasal güvencenin sağlandığı görülmektedir. Bu bağlamda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getirilirken 5352 ve 6698 sayılı Kanunlarda sınırlama aracının sınırlama amacına uygun ve orantılı şekilde

kullanılmasını sağlayacak yasal güvencelere yer verildiği, böylece anılan hak ile kamu düzeni ile ilgili kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması arasındaki makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Kuralların dernek üyelikleri ile ilgili doğru ve güncel bilgilerin tutulmasının teminiyle sınırlı olduğu ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin güvencelerin de sağlandığı açıktır. Ayrıca kuralların derneklere üye olma hürriyetini tamamen yasaklamadığı caydırıcılık yönünde dolaylı bir etkisinin olduğu da dikkate alındığında sınırlamanın anılan hak ve özgürlüklere ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

81. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13., 20. ve 33. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamışlardır.

D. Kanun'un 22. Maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 32. Maddesinin Birinci Fıkrasına Eklenen (s) Bendi ile 24. Maddesiyle 5253 sayılı Kanun'a Eklenen Geçici 1. Maddenin incelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

82. 5271 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrasının dava konusu (s) bendinde anılan Kanun'un 23. maddesinde belirtilen bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine beş yüz Türk lirası idari para cezası verileceği öngörülmüştür.

83. Kanun'un 23. maddesine göre dernekler, genel kurulu izleyen otuz gün içinde, yönetim kurulu ve denetim kurulu ile derneğin diğer organlarına seçilen asıl ve yedek üyeleri, üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirmekle yükümlüdür. Dernek organlarında ve yerleşim yerinde meydana gelen değişiklikler de aynı usule tâbidir.

84. Dava konusu geçici 1. maddede ise derneklerin bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde üyeliği devam edenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirecekleri, bu bildirimini yerine getirmeyen dernek yöneticileri hakkında 32. maddenin birinci fıkrasının dava konusu (s) bendinin uygulanacağı belirtilmiştir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

85. Dava dilekçesinde özetle; 7226 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 23. maddesinin birinci cümlesine eklenen "... üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde..." ve üçüncü cümlesinde yer alan "...bildiriminin..." ibaresinin "...bildirimi ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." ibarelerine yönelik gerekçelerle dava konusu kuralların Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

86. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgileri nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

87. Dernek üyeliğiyle ilgili bildirim yükümlülüğü kapsamındaki bilgilerin kişisel veri, dernek üyeliğinin ise özel nitelikli veri niteliğinde olduğunda kuşku yoktur. Bu bağlamda kurullarla dernek üyeliği ile ilgili bilgilere ilişkin bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticileri hakkında idari para cezasının öngörülmesi kişisel verilerin korunması hakkına sınırlama niteliğindedir.

88. 7226 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 23. maddesinin birinci cümlesine eklenen "... üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde..." ve üçüncü cümlesinde yer alan "...bildirimini..." ibaresinin "...bildirimi ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." ibarelerine yönelik gerekçeler bu kurullar yönünden de geçerlidir.

89. Açıklanan nedenlerle kurullar, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamışlardır.

Kurulların Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususlar Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri kapsamında ele alınmış olduğundan Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kurulların Anayasa'nın 10. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

E. Kanun'un 26. Maddesiyle 5346 Sayılı Kanun'un Değiştirilen 4. Maddesinin Birinci Fıkrasının Üçüncü Cümlesinde Yer Alan "...üç yıl içinde..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

90. 5346 sayılı Kanun'un 3. maddesine göre yenilenebilir enerji kaynakları (YEK) hidrolik, rüzgâr, güneş, jeotermal, biyokütle, dalga, akıntı ve gel-git gibi fosil olmayan enerji kaynaklarını ifade etmektedir.

91. Anılan Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasına göre Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı; yenilenebilir enerji kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması, bu alanların ve bağlantı kapasitelerinin yatırımcılara tahsisıyla yatırımların hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla kamu ve Hazine taşınmazları ile özel mülkiyete konu taşınmazlarda ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yer seçimi yapmak suretiyle yenilenebilir enerji kaynak alanları oluşturur. Bu husus tapu kütüğüne şerh edilir. Şerh tarihinden itibaren dava konusu kural uyarınca üç yıl içinde 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesine göre kamulaştırma bedelinin tespitiyle Hazine adına tescili isteğinde bulunulduğuna dair mahkemeden alınacak belge tapu idaresine ibraz edilmediği takdirde bu şerh tapu idaresince resen sicilden silinir. 5346 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan "...üç yıl içinde..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

92. 2942 sayılı Kanun'un 10. maddesinde kamulaştırma bedelinin mahkemece tespiti ve taşınmaz malın idare adına tescili düzenlenmiştir. Kamulaştırmanın satın alma usulü ile yapılamaması hâlinde idare, 7. maddeye göre topladığı bilgi ve belgelerle 8. madde uyarınca yaptırmış olduğu bedel tespiti ve bu husustaki diğer bilgi ve belgeleri bir dilekçeye ekleyerek taşınmaz malın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine müracaat eder ve taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle, bu bedelin peşin veya kamulaştırma 3. maddenin ikinci fıkrasına göre yapılmış ise taksitle ödenmesi karşılığında, idare adına tesciline karar verilmesini ister.

93. YEK alanı düzenlenen yarışmada en iyi fiyat teklifini sunan ve sözleşme akdedilen tüzel kişilere ilgili şartnamede yer alan lisans süresi boyunca tahsis edilmektedir. YEK alanı tahsis edilen tüzel kişi tarafından, yarışma dokümanlarında yer alan ön lisans süresi içerisinde, 14/3/2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca ilgili yatırımlara başlanabilmesi için gerekli onay, izin, ruhsat ve benzerlerinin alınması gerekmektedir. Dava konusu kuralla YEK alanı ilan edilen alanların ön lisans süresi içerisinde ilgili izinlerin alınabilmesi ve bu alanda kurulacak tesislerin verimliliğini etkileyici bir yatırım, faaliyet, vasıf değişikliği veya imar düzenlemelerinin yapılmaması ve dolayısıyla alanın sadece YEK alanı kapsamında değerlendirilmesi için üç yıl süreyle korunmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

94. Dava dilekçesinde özetle; yenilenebilir enerji alanı olarak belirlenen alanların tapuya şerh edilmesinin taşınmaz malikinın tasarruf yetkilerini önemli ölçüde kısıtladığı, malikin şerh nedeniyle üç yıl boyunca tasarruf yetkisinin kısıtlanmasının bireylerin mülkiyet hakkını sınırladığı, tapuya şerh edilen yenilenebilir enerji alanı kaydının herhangi bir kamulaştırma yapılmaksızın üç yıl boyunca kalmasının ve şerhten kaynaklanan tasarruf kısıtlamalarına malikin katlanmak zorunda bırakılmasının ölçülü bir sınırlama olmadığı, özel mülkiyetteki taşınmazların üç yıl boyunca kamulaştırılmayarak enerji yatırımı yapmak isteyen firmalar lehine tapuya şerh edilmesi nedeniyle taşınmazda ortaya çıkan değer kaybının veya bu süre boyunca malikin mülkiyet hakkı üzerindeki kısıtlamalar dolayısıyla uğradığı zararın tazmininin öngörülmediği, üç yıl sonra yatırımcı firma lehine yapılan kamulaştırmada şerh nedeniyle çok daha düşük bir kamulaştırma bedelinin belirleneceği, böyle bir külfete taşınmaz malikinın katlanmasını meşrulaştıracak bir kamu yararının bulunmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

95. Anayasa'nın 35. maddesinde "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.*" denilmektedir. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır.

96. Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı aynı haklar ile fikrî hakların yanı sıra icrası mümkün olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (*Mahmut Duran ve diğerleri*, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

97. Mülkiyet hakkı, kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların öngördüğü sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve tasarruf etme imkânı veren bir haktır. Bu bağlamda malikin mülkünü kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması veya mülkünden yoksun bırakılması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder. Hak sahibinin taşınmazının yenilenebilir enerji kaynak alanları olarak tapu kütüğüne şerh edilmesi suretiyle mülkiyetin kontrolünden yoksun bırakılması da mülkiyet hakkına müdahale niteliğindedir.

98. Yenilenebilir enerji kaynak alanı şerhinin üç yıl boyunca muhafazasını öngören kural malikin o taşınmaz üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlaması nedeniyle mülkiyet hakkını sınırlamaktadır.

99. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilmesi öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, § 62).

100. Yenilenebilir enerji kaynak alanlarının tapuya şerh tarihinden itibaren kamulaştırma bedelinin tespitiyle Hazine adına tescili isteğinde bulunulduğuna dair mahkemeden alınacak belgenin üç yıl içinde tapu idaresine ibraz edilmediği takdirde bu şerhin tapu idaresince resen silineceğine ilişkin kuralın herhangi bir tereddüde yer vermeyecek biçimde açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu açıktır. Bu itibarla kuralda temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlandırılması gerektiğine ilişkin anayasal ilkeye aykırı bir yön bulunmamaktadır.

101. Yenilenebilir enerji; güneş, rüzgâr, biyokütle, jeotermal, dalga enerjisi gibi doğada kendiliğinden var olan ve fosil olmayan kaynaklardan elde edilen çevreye duyarlı ve temiz bir enerji olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca yenilenebilir enerji ülkemizin enerji kaynaklarını çeşitlendirmek suretiyle enerjide dışa bağımlılığı azaltarak bu ihtiyacını kendi doğal kaynaklarından karşılamasında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda yenilenebilir enerji kaynak alanlarının tapu kütüğüne şerh tarihinden itibaren üç yıl boyunca malikin mülkiyet hakkının sınırlandırılmasının söz konusu alanların yaratılması yönünde kolaylık sağlamaya yönelik olduğu ve kuralın kamu yararı amacı taşıdığı anlaşılmaktadır.

102. Kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olarak mülkiyet hakkına sınırlama getiren kuralın belirtilen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmadığı da söylenemez. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılması amacıyla kamulaştırma yapılması uygun görülen özel mülkiyete konu taşınmazların tapu siciline üç yıl süreyle şerh verilmesinden daha hafif bir araçla istenen amaca ulaşılabilmesinin mümkün olduğu söylenemeyeceğinden sınırlamanın gerekli olmadığı söylenemez.

103. Öte yandan kuralla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın ölçülülük ilkesi kapsamında orantılı olup olmadığı da incelenmelidir. Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan mülkiyetin kontrolü düzeyindeki müdahalelerde eğer süre belirsiz ya da aşırı uzun değilse bu konuda -kamu yararı bulunması koşuluyla- kanun koyucunun takdir yetkisinin geniş olduğunu belirtmiş, ayrıca malike bir tazminat hakkı tanınmamış olmasını mülkiyet hakkının ihlali olarak görmemiş, malikin buna katlanmasının beklenebileceğini değerlendirmiştir (AYM, E.2016/196, K.2018/34, 28/3/2018, § 22; E.2016/181, K.2018/111, 20/12/2018, § 64).

104. Kuralda öngörülen üç yıllık sürenin çok uzun olmadığı, kamulaştırma işlemlerinin tamamlanamaması durumunda söz konusu sürenin uzaması gibi süreci sürüncemede bırakabilecek bir usulün kuralda benimsenmemiş olması, aksine süre sonunda kamulaştırma yapılmadığı/yapılmadığı durumlarda tapuya işlenen şerhin tapu idaresince resen terkin edileceğinin kuralda açıkça düzenlenmiş olması hususları gözetildiğinde sınırlamanın orantsız olduğu söylenemez.

105. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe katılmamıştır.

Kuralın Anayasa'nın 46. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

F. Kanun'un 26. Maddesiyle 5346 Sayılı Kanun'un Değiştirilen 4. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...27 nci maddesi uyarınca acele..." İbaresinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

106. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla özel mülkiyete konu taşınmazların yenilenebilir enerji kaynak alanı olarak belirlenmesi hâlinde bu alanlar üzerinde 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca acele kamulaştırma yapılabilmesinin öngörüldüğü, acele kamulaştırmanın olağanüstü durumlara münhasır olarak özel mülkiyetteki bir taşınmaza kamulaştırma işlemleri tamamlanmadan idareye elkoyma yetkisi veren bir usul olduğu, mülkiyet hakkının güvencelerini zayıflatan bu yöntemin çok istisnai hâllerde uygulanması gerektiği, yenilenebilir enerji yatırımlarının uzun fizibilite çalışmaları gerektirmesi nedeniyle taşınmaza acele şekilde el konulmasını gerektiren bir durumun olmadığı, acele kamulaştırmada kamulaştırma süreçlerinin hızlandırılarak kamulaştırmanın kısa sürede bitirilmesinin öngörüldüğü, bu sürenin ise enerji yatırımına karar verme ve uygulama süreçleri dikkate alındığında oldukça kısa olduğu, acele kamulaştırmanın taşınmaz sahiplerinin tasarruf yetkisini kısıtladığı, yenilenebilir enerji yatırımlarında kamulaştırmanın kısa sürede yapılmasında kamu yararının bulunmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

107. 5346 sayılı Kanun'un 4. maddesinin üçüncü fıkrasına göre özel mülkiyete konu taşınmazların yenilenebilir enerji kaynak alanı olarak belirlenmesi hâlinde, söz konusu alanlar üzerinde 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca acele kamulaştırma yapılabilir. Anılan fıkrada yer alan "...27 nci maddesi uyarınca acele..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

108. Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında "*Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.*" denilmiştir.

109. Türk hukukunda idarelerin kamu hizmetlerini yerine getirirken ihtiyaç duydukları ancak kendilerine ait olmayan taşınmazlar üzerinde tasarrufta bulunabilmeleri kural olarak kamulaştırma ile mümkündür. Kamulaştırma, mülkiyet hakkının idarenin tek taraflı tasarrufu ile malikin rızası olmaksızın kısıtlandığı veya sona erdirildiği istisnai hâllerden biridir. Nitekim Anayasa'da temel haklardan biri olarak düzenlenen mülkiyet hakkı üzerinde yarattığı etkiden dolayı Anayasa koyucu kamulaştırmayı özel olarak düzenlemiştir. Bu itibarla kişinin mülkiyet hakkının rızası dışında tek taraflı bir işlem ile sonlandırılmasının Anayasa'ya aykırı olmaması için Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen usullere uyulması gerekmektedir.

110. Anayasa'nın kamulaştırmayı düzenleyen 46. maddesine göre temel unsurunun kamu yararı olduğu kabul edilen kamulaştırma, özel mülkiyet alanına devletin bir müdahalesidir. Kamulaştırma işlemi, taşınmaza el koymaya zorunlu kalındığında kamu yararının özel mülkiyet hakkından üstün tutulduğu durumlarla sınırlı olarak ve Anayasa'da belirlenen usul güvenceleri izlenerek yapıldığında hukuka uygun sayılır (AYM, E.2017/110, K.2017/133, 26/7/2017, § 11; Şevket Karataş [GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018, § 45).

111. Kamulaştırmanın usul ve esasları 2942 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Anılan Kanun uyarınca kamulaştırma yapılabilmesi için ödenek temini, kamu yararı kararı alınması ve

kamulaştırılacak taşınmazın belirlenmesi süreçlerinden sonra yetkili idare tarafından kamulaştırma kararının alınması gerekmektedir. Kamulaştırma kararı, özel mülkiyette bulunan taşınmazın kamu mülkiyetine geçmesiyle sonuçlanan kamulaştırma sürecinin kurucu unsuru niteliğini taşımaktadır. Yetkili idare tarafından hukuka uygun bir şekilde verilen bir kamulaştırma kararı bulunmadan kamulaştırmanın sonraki aşamalarına geçilmesi mümkün değildir.

112. 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesinde de acele kamulaştırma düzenlenmiştir. Buna göre 7/6/1939 tarihli ve 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'nun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya aciliyetine Cumhurbaşkanınca karar alınacak hâllerde veya özel kanunlarla öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olan taşınmaz malların kamulaştırılmasında kıymet takdiri dışındaki işlemler sonradan tamamlanmak üzere ilgili idarenin istemi ile mahkemece yedi gün içinde o taşınmaz malın 10. madde esasları dairesinde ve 15. madde uyarınca seçilecek bilirkişilerce tespit edilecek değeri, idare tarafından mal sahibi adına 10. maddeye göre yapılacak davetiye ve ilanda belirtilen bankaya yatırılarak o taşınmaz mala el konulabilir. Mahkemece verilen taşınmaz mala elkoyma kararı tapu müdürlüğüne bildirilir. Taşınmaz malın başkasına devir, ferağ veya temlikinin yapılamayacağı hükmü tapu kütüğüne şerh edilir. Elkoyma kararından sonra taşınmaz mal 20. madde uyarınca boşaltılır. Bu Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hâllerde yapılacak kamulaştırmalarda yatırılacak miktar, ödenecek ilk taksit bedelidir.

113. Acele kamulaştırma usulünün uygulandığı durumlarda da usulüne uygun olarak verilen bir acele kamulaştırma kararının bulunması gerekmektedir. Kamulaştırma kararının gerekliliği bakımından her iki usul açısından bir fark bulunmamaktadır. Acele kamulaştırma usulü, olağan kamulaştırmada malik lehine getirilen usule ilişkin güvenceleri bertaraf etmemekte; yalnızca bu usullerin işletilmesinden önce idareye kamulaştırılacak taşınmaza el koyma imkânı tanımaktadır. İdare tarafından, taşınmaza el konulduktan sonra öncelikle satın alma yolunun işletilmesi, bunun mümkün olamaması durumunda ise asliye hukuk mahkemesinde bedel tespiti ve tescil dava açılması gerekmektedir (*Ali Ekber Akyol ve diğ.leri*, B. No: 2015/17451, 16/2/2017, § 54).

114. Özel mülkiyete konu taşınmazların yenilenebilir enerji kaynak alanı olarak belirlenmesi hâlinde söz konusu alanlar üzerinde 2942 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca acele kamulaştırma yapılabilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

115. Temiz ve çevreye duyarlı yenilenebilir enerji kaynaklarının çeşitlenmesinin enerjide dışa bağımlılığı azaltarak bu ihtiyacın ülkenin doğal kaynaklarıyla karşılanmasına yönelik olduğu açıktır. Bu bağlamda yenilenebilir enerji kaynak alanlarında acele kamulaştırma yapılmak suretiyle ülkenin enerji ihtiyacının yenilenebilir enerji kaynaklarından tez elden temin edilmesini sağlamaya yönelik kuralın kamu yararı amacı taşıdığı anlaşılmaktadır. Kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olarak mülkiyet hakkına sınırlama getiren dava konusu kuralın belirtilen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmadığı da söylenemez.

116. Dava konusu kuralla yenilenebilir enerji kaynak alanı olarak belirlenen özel mülkiyete konu taşınmazlar hakkında acele kamulaştırma yapılabileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda yenilenebilir enerji kaynak alanlarında her durumda acele kamulaştırma yapılmayacağına, enerji sektöründeki ihtiyacın aciliyeti dikkate alınmak suretiyle bu yola başvurulacağına kuşku yoktur. Söz konusu aciliyet koşulunun bulunmadığının iddia edilmesi durumunda da idari yargıya başvurulabilmesi mümkündür.

117. Acele kamulaştırmanın amacının kamulaştırma sürecinin bitmesi beklenmeden idarenin kamulaştırılan taşınmaza el koyabilmesine imkân tanımak olduğu ve taşınmaza el konulmasından sonraki sürecin her iki kamulaştırma usulünde de aynı olduğu dikkate alındığında idarenin acilen ihtiyaç duyduğu yenilenebilir enerji kaynak alanlarında acele kamulaştırma

yapabilmesini sağlamaya yönelik kuralın malike aşırı bir külfet yüklediği ve kamu yararı ile kişisel yarar arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi bozmadığı anlaşılmıştır. Bu yönüyle kuralın ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olduğu ve mülkiyet hakkını ölçsüz biçimde sınırlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

118. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe katılmamıştır.

G. Kanun'un 27. Maddesiyle 5346 Sayılı Kanun'un 6. Maddesine Eklenen On Birinci Fıkranın İncelenmesi

119. 5346 sayılı Kanun'un dava konusu kuralın da yer aldığı 6. maddesi 25/11/2020 tarihli ve 7257 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle değiştirilmiştir.

120. Açıklanan nedenle konusu kalmayan fıkra ile ilgili iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

Ğ. Kanun'un 29. Maddesiyle 5510 Sayılı Kanun'a Eklenen Geçici 80. Maddenin Birinci Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...İşsizlik Sigortası Fonundan..." İbaresinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

121. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla işverenlere sigorta prim desteği sağlanmak suretiyle istihdam artışının sağlanmasının amaçlandığı ancak İşsizlik Sigortası Fonunun (Fon) işverenlere yönelik bir teşvik amacının bulunmadığı, yapılan düzenleme ile Fonun kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek için ihtiyacı olan maddi birikimin amaç dışı kullanımının söz konusu olacağı, sigortalıların ücretlerinden kesilen primlerin işçilerin sosyal güvenlik hakkını sağlamak yerine idarenin Hazine'den veya genel bütçeden yapması gereken harcama veya teşvikler için kullanılacağı, bu düzenleme yoluyla Fona ciddi bir maliyetin yükleneceği, bu durumun Fonun kuruluş amacı olan işçilerin işsiz kalmaları hâlinde işçilere ödeme yapılmasını olumsuz yönde etkileyeceği, bu durumun sosyal adalet ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 60. ve 65. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

122. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 49. maddesi yönünden de incelenmiştir.

123. 5510 sayılı Kanun'un geçici 80. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında haklarında uzun vadeli sigorta kolları hükümleri uygulanan sigortalıları çalıştıran işverenlerce;

- 2019 yılının aynı ayına ilişkin Kuruma verilen aylık prim ve hizmet belgelerinde veya muhtasar ve prim hizmet beyannamelerinde prime esas günlük kazancı 128 Türk lirası ve altında bildirilen sigortalıların toplam prim ödeme gün sayısını geçmemek üzere, 2020 yılında cari aya ilişkin verilen aylık prim ve hizmet belgelerinde veya muhtasar ve prim hizmet beyannamelerinde bildirilen sigortalılara ilişkin toplam prim ödeme gün sayısının,

- 2020 yılı içinde ilk defa bu Kanun kapsamına alınan iş yerlerinden bildirilen sigortalılara ilişkin toplam prim ödeme gün sayısının,

Esas Sayısı : 2020/47

Karar Sayısı : 2023/36

- 2020 yılı Ocak ila Aralık ayları/dönemi için günlük 2,50 Türk lirası ile çarpımı sonucu bulunacak tutarın bu işverenlerin Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına (Kuruma) ödeyecekleri sigorta primlerinden mahsup edileceği ve bu tutarın Fondan karşılanacağı düzenlenmiştir. Anılan cümlede yer alan "...İşsizlik Sigortası Fonundan..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

124. Anayasa Mahkemesi 15/10/2020 tarihli ve E.2019/46, K.2020/55 sayılı kararı ile 21/2/2019 tarihli ve 7166 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 8. maddesiyle 25/8/1999 tarihli ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun geçici 19. maddesine eklenen on dördüncü fıkranın birinci cümlesinde yer alan "...Fondan karşılanmak üzere..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

125. Anılan kararda ilk olarak işverene sağlanacak ücret desteği tutarının Fondan karşılanmasının öngörülmesiyle ilave çalışan istihdamının kolaylaştırılmasının hedeflendiği, bu yönüyle kuralın devletin işsizliği önlemeye yönelik ekonomik bir ortam yaratmak yükümlülüğü kapsamında aldığı bir tedbir niteliğinde olduğu tespit edilmiştir (AYM, E.2019/46, K.2020/55, 15/10/2020, § 17).

126. Bu kapsamda kuralın sosyal güvenlik hakkının sağlanmasına hizmet eden işsizlik sigortasının işleyişinde herhangi bir değişiklik öngörmediği, işsizlik durumunda sigortalıya yapılan ödeme ve sunulan hizmetlerde herhangi bir sınırlamada bulunmadığı, sigortalının kural öncesinde sahip olduğu imkânları kural sonrasında da aynen muhafaza etmeye devam ettiği, bu itibarla işverene sağlanan ücret desteği tutarının Fondan karşılanmasının öngörülmesinin sigortalıların sosyal güvenlik hakları bakımından bir kayba yol açmadığı belirtilmiştir (AYM, E.2019/46, K.2020/55, 15/10/2020, § 18).

127. Öte yandan Kanun'un 49. maddesi uyarınca işsizlik sigortası priminin sigortalının prime esas aylık brüt kazançlarından %1 sigortalı, %2 işveren ve %1 devlet payı olarak alındığı gözönünde bulundurulduğunda Fonun başlıca geliri olan anılan primin yalnızca sigortalı tarafından ödenen meblağdan oluşmadığı ve sigortalıdan daha yüksek oranda işverenin ve devletin anılan prime katkıda bulunduğu, Kanun'un 53. maddesinde Fonun açık vermesi durumunda devletçe sağlanacak katkıların da Fonun gelirleri arasında sayılması karşısında belirli koşullar dâhilinde işverene sağlanan ücret desteği tutarının kural uyarınca Fondan karşılanmasının Fonun zayıflamasına yol açacağı ve bu suretle işsiz kalan sigortalılara yapılacak ödemeleri olumsuz etkileyeceği ileri sürülemeyeceği gibi işverene Fondan sağlanacak desteğin 1/2/2019 ila 30/4/2019 tarihinde işyerlerinde yapılacak yeni işe alımlar ile sınırlandırıldığı ve belirli şartlara tâbi kılındığı dikkate alındığında Fondan sürekli nitelikte bir kaynak çıkışının söz konusu olmadığı da ifade edilmiştir (AYM, E.2019/46, K.2020/55, 15/10/2020, § 19).

128. Ayrıca dava konusu kuralın yer aldığı cümlelerin devamında işverene verilecek desteğin nakdi ödeme şeklinde yapılamayacağı ve işverenin Sosyal Güvenlik Kurumuna olan borçlarına mahsup yoluyla sağlanacağı açıkça düzenlenmek suretiyle Fondan çıkan kaynağın amaca aykırı kullanılmasını önleyebilecek tedbirlerin de alındığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 49. ve 60. maddelerine aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır (AYM, E.2019/46, K.2020/55, 15/10/2020, §§ 20-21).

129. Bakılmakta olan iptal davasında Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen kural bakımından yapılacak anayasallık denetiminin konusunu da benzer şekilde işverene sağlanacak ücret desteği tutarının Fondan karşılanmasının Anayasa'nın 49. ve 60. maddelere aykırılığı hususu oluşturmaktadır.

130. Bu kapsamda iptal davası konusu kural bakımından da Anayasa Mahkemesinin anılan 15/10/2020 tarihli ve E.2019/46 ve K.2020/55 sayılı kararından ayrılmayı gerektirir bir durum

bulunmadığından 7166 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle 25/8/1999 tarihli ve 4447 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesine eklenen on dördüncü fıkranın birinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

131. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 49. ve 60. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 49. ve 60. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 65. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

H. Kanun'un 33. Maddesiyle 5737 Sayılı Kanun'un 20. Maddesine Eklenen Dördüncü Fıkranın İncelenmesi

1. Genel Açıklama

132. Vakıflar Genel Müdürlüğü (Genel Müdürlük) (4) numaralı CBK'nın 692. maddesine göre kamu tüzel kişiliğini haiz, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı ve özel bütçeli bir kuruluştur.

133. Anılan CBK'nın 693. maddesinde mazbut vakıfların vakfiyelerinde veya vakfiye yerine geçen hüccet, berat, ferman gibi belgelerinde yazılı hayri, sosyal, kültürel ve ekonomik şart ve hizmetleri yerine getirmek ile vakfiyelerde öngörülen hizmetlerin en iyi şekilde yerine getirilebilmesini sağlamak amacıyla Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait paralar ile malları değerlendirmek, daha fazla gelir getirici yatırımlara tahsis etmek Genel Müdürlüğün görevleri arasında sayılmıştır.

134. 5737 sayılı Kanun'un 3. maddesine göre mazbut vakıf, bu Kanun uyarınca Genel Müdürlükçe yönetilecek ve temsil edilecek vakıflar ile mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince Genel Müdürlükçe yönetilen vakıflardır.

135. Mazbut vakıflar fiili ve hukuki sebeplerle devletin el koyduğu, idaresi bir makama ya da vakfedenlerin ferîlerinden başkalarına bırakıldığı, fiilen hayri bir hizmeti kalmadığı için Genel Müdürlüğün vesayeti altına alınan, özel hukuk hükümlerine tâbi olan tüzel kişiler olduğundan bu vakıfların yönetim ve temsilcileri, hukuki statülerinin korunarak yaşatılmaları amacıyla Genel Müdürlüğe bırakılmıştır. Kendine özgü bu vesayet ilişkisi, mazbut vakıfların hukuki statülerinde bir değişikliğe sebebiyet vermediği gibi vakıf mal varlığının kamu malı hâline dönüşmesi sonucunu da doğurmamaktadır (AYM, E.2013/70, K.2013/166, 26/12/2013).

136. 5737 sayılı Kanun'un muafiyet ve istisnaların belirlendiği 77. maddesine göre Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazlar devlet malı imtiyazından yararlanır, haczedilemez, rehin edilemez. Tüm iş ve işlemleri, her türlü vergi, resim, harç ve katılım payından istisnadır. Genel Müdürlük tarafından açılacak davalarda teminat aranmaz. Genel Müdürlüğün ve mazbut vakıfların tahsil edilemeyen gelirleri 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre Genel Müdürlükçe tahsil edilir.

137. 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun ecrimisil ve tahliyenin düzenlendiği 75. maddesine göre devletin özel mülkiyetinde veya hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmaz malları, özel bütçeli idarelerin mülkiyetinde bulunan taşınmaz mallar ve Genel Müdürlük ile idare ve temsil ettiği mazbut vakıflara ait taşınmaz malların, gerçek ve tüzelkişilerce

işgali üzerine fuzuli şağilden, bu Kanun'un 9. maddesindeki yerlerden sorulmak suretiyle idareden taşınmaz ve değerlendirme konusunda işin ehli veya uzmanı üç kişiden oluşan komisyonca tespit tarihinden geriye doğru beş yılı geçmemek üzere tespit ve takdir edilecek ecrimisil istenir. Ecrimisil talep edilebilmesi için, idarelerin işgalden dolayı bir zarara uğramış olması gerekmez ve fuzuli şağilin kusuru aranmaz. Ecrimisile itiraz edilmemesi hâlinde yüzde yirmi, peşin ödenmesi hâlinde ise ayrıca yüzde on beş indirim uygulanır. Ecrimisil fuzuli şağil tarafından rızaen ödenmez ise 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil olunur. Kira sözleşmesinin bitim tarihinden itibaren işgalin devam etmesi hâlinde sözleşmede hüküm varsa ona göre hareket edilir. Aksi hâlde ecrimisil alınır. İşgal edilen taşınmaz mal, idarenin talebi üzerine, bulunduğu yer mülkiye amirince en geç on beş gün içinde tahliye ettirilerek idareye teslim edilir.

2. Anlam ve Kapsam

138. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 347. maddesine göre konut ve çatılı işyeri kiralarda kiracı, belirli süreli sözleşmelerin süresinin bitiminden en az on beş gün önce bildirimde bulunmadıkça sözleşme, aynı koşullarla bir yıl için uzatılmış sayılır. Kiraya veren, sözleşme süresinin bitimine dayanarak sözleşmeyi sona erdiremez. Ancak on yıllık uzama süresi sonunda kiraya veren, bu süreyi izleyen her uzama yılının bitiminden en az üç ay önce bildirimde bulunmak koşuluyla herhangi bir sebep göstermeksizin sözleşmeye son verebilir.

139. Belirsiz süreli kira sözleşmelerinde kiracı, her zaman; kiraya veren ise kiranın başlangıcından on yıl geçtikten sonra genel hükümlere göre fesih bildiriyle sözleşmeyi sona erdirebilir.

140. Anılan Kanun'un 352. maddesine göre ise kiracı, bir yıldan kısa süreli kira sözleşmelerinde kira süresi içinde, bir yıl ve daha uzun süreli kira sözleşmelerinde ise bir kira yılı veya bir kira yılını aşan süre içinde kira bedelini ödemediği için kendisine yazılı olarak iki haklı ihtarda bulunulmasına sebep olmuşsa kiraya veren, kira süresinin ve bir yıldan uzun süreli kiralarda ihtarların yapıldığı kira yılının bitiminden başlayarak bir ay içinde dava yoluyla kira sözleşmesini sona erdirebilir.

141. Dava konusu kuralla, genel hükümlerden ayrılmak suretiyle Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kiralamalarında kiracının kira bedelini ödememesi durumunda ayrı bir tahliye usulü öngörülmüştür. Buna göre söz konusu taşınmazlarda sözleşme süresi içinde üç aylık kira bedeli ödenmediği tarihten itibaren on beş gün içinde Genel Müdürlükçe, kiracıya bir ihtarname tebliğ ettirilmek suretiyle kira bedelinin tamamının tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde ödenmesi gerektiği, aksi hâlde taşınmazdan hiçbir hüküm ve karara bağlı olmaksızın mülki amirlikçe tahliye edileceğinin bildirileceği, verilen sürede borcun tamamını ödemeyen kiracının sözleşmesinin feshedilmiş sayılacağı, bu durumun Genel Müdürlük tarafından mülki amirliğe derhâl bildirileceği ve taşınmazın mülki amirlikçe en geç on beş gün içinde tahliye ve teslim edileceği, alınan altı aylık teminatın kira alacağı, tahliye masrafları ve varsa taşınmazda meydana gelen zararlara mahsup edileceği ve kalan kısmının kiracıya iade edileceği hüküm altına alınmıştır.

142. 5737 sayılı Kanun'un ayrıca dava edilen geçici 1. maddesinin birinci fıkrasında dava konusu kuralın mevcut kira sözleşmelerine de uygulanacağı ancak altı aylık teminat şartının aranmayacağı açıkça düzenlenmiştir. Buna göre kuralın hâlihazırdaki kira sözleşmeleri bakımından uygulanmasına ilişkin kısmı ayrı bir maddede düzenlenmiş, bu düzenleme de soyut norm denetimi kapsamında Anayasa Mahkemesi önüne taşınmıştır. Bu durumda dava konusu kuralın mevcut kira sözleşmeleri bakımından anayasallık denetimine tâbi tutulmasına gerek olmayıp bu husus geçici 1. maddenin birinci fıkrası kapsamında yapılacaktır. Dolayısıyla kuralın kapsamının kuralın yürürlük tarihinden sonra yapılacak kira sözleşmeleri ile sınırlı olduğu açıktır.

3. İptal Talebinin Gerekçesi

143. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralın özü itibarıyla kira bedelinin ödenmesinde üç ay temerrüde düşen kiracıların kira sözleşmelerinin feshedilerek idare tarafından tahliye edilmelerini düzenlediği, mevcut kira sözleşmeleri için yeni koşullar öngördüğü, mevcut kanunlarda kiracının kira bedelini ödemediği temerrüde düşmesi hâlinde kira sözleşmesinin feshi ve tahliyesine ilişkin hükümlerin bulunduğu, buna rağmen kanun ile sözleşme hükümlerini ortadan kaldıran ve geçmişe yönelik uygulanmak üzere yeni koşullar öngören düzenlemenin hukuki öngörülebilirliği ortadan kaldırdığı, kira sözleşmesine dayalı olarak taşınmazı kullanma hakkının da mülkiyet hakkı kapsamında bulunduğu, kira sözleşmesinin sözleşmede veya kanunda öngörülme yen yeni koşullarla sona erdirilmesinin mülkiyet hakkını ve sözleşme özgürlüğü ilkesini ihlal ettiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

4. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

144. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

145. Anayasa'nın 48. maddesinin birinci fıkrasında ise *“Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.”* denilerek sözleşme özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

146. Sözleşme özgürlüğü; devletin kişilerin istedikleri hukuki sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve bu bağlamda kişilerin belirli hukuki sonuçlara yönelen iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiği hukuki sonuçların doğacağını ilke olarak benimsemesi ve koruması demektir. Bu özgürlük, sözleşme yapıp yapmama serbestisinin yanı sıra yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içermektedir (AYM, E.2016/192, K.2017/160, 29/11/2017, § 13).

147. Kuralla, Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazlara ilişkin kiralama sözleşmesi yapacak olan kiracıların kira bedelinin ödenmemesi hâlinde genel hükümler yerine geçecek şekilde sözleşmenin feshini ve taşınmazın tahliyesini kolaylaştıran düzenlemeler öngörülmele kiracının kiraladığı taşınmaz üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanmak suretiyle mülkiyet hakkına ve sözleşme özgürlüğüne yönelik bir sınırlama getirilmektedir.

148. Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kiralamalarında sözleşmenin kira bedelinin ödenmemesi nedeniyle sözleşmenin feshi ve tahliye usulü kuralda açık ve net biçimde düzenlenmiştir. Dolayısıyla kuralın belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu ve bu yönüyle kanunilik şartını taşıdığı anlaşılmaktadır.

149. Anayasa'nın 63. maddesinde *“Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. /Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.”* hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla sözleşme özgürlüğünün Anayasa'da devlete bir görev olarak yüklenen tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunması amacıyla sınırlanması mümkündür.

150. Vakıf, bir mülkün menfaatlerinin sosyal ve kültürel hizmetlere tahsis edilmek üzere özel mülkiyetten çıkarılarak temlik ve temellükten yasaklanmak suretiyle kamu yararına özgülenmesidir. Vakfın en önemli özelliği mülkün veya gelirlerinin belirli bir süreyle sınırlı olmaksızın kamunun menfaatine tahsis edilmesidir. Vakıflar sahip oldukları bu özellikler nedeniyle

Esas Sayısı : 2020/47

Karar Sayısı : 2023/36

hukukumuzda yer aldıkları ilk günden itibaren özel bir konumda kabul edilerek diğer kurumlardan farklı düzenlemelere bağlı tutulmuşlardır (AYM, E.2011/42, K.2013/60, 9/5/2013).

151. Vakıflar, özel hukuk kurumu olmasına karşın tarihten gelen özellikleri, kuruluş irade ve amaçları ile vakıf senetlerindeki koşullar gereği korunmaları ve sürekliliklerinin sağlanmaları için özel hukukun yanında kamu hukukunun da kapsamı içinde nitelendirilmiştir. Toplumun ortak varlığı hâline gelen vakıflar, ayrı bir kanun ile düzenlenmiş; yönetimleri ve kontrolleri devlete bırakılmıştır. Vakıflarla ilgili düzenlemeler yapılırken vakıfların vakfiyelerinden kaynaklanan varlıklarının, statülerinin ve amaçlarının özel hukuk hükümlerine göre korunmasına önem verilmiş; kamu düzeni ve vakfiyeye uygun korumanın ve sürekliliğin sağlanması için kamunun temsil ve yönetimi sağlanmış, böylece özel alanın kamu düzeni ve yararı için kamu tarafından korunması ve yönetilmesi amacıyla kendine özgü bir kurum oluşturulmuştur (AYM, E.2011/42, K.2013/60, 9/5/2013).

152. Bu itibarla Anayasa'nın anılan maddesi uyarınca devlete yüklenen pozitif yükümlülükler kapsamında Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kira sözleşmelerinde sözleşme özgürlüğüne yönelik sınırlamaların öngörülmesi mümkündür.

153. Kuralın gerekçesinde Genel Müdürlüğün Selçuklu ve Osmanlıdan günümüze intikal eden mazbut vakıfların yönetimini, bu vakıflara ait taşınmazları ve tarihi eserin yasal sorumluluğunu üstlenen, bu vakıflar adına birçok hayri, sosyal ve kültürel faaliyetleri yürüten köklü bir kurum olduğu, günümüzde ecdat yadigarı binlerce tarihi eserin bakımı, onarımı ve yaşatılması ile vakıfların, vakfiyelerde yazılı hayır şartlarının gerçekleştirilmesinin Genel Müdürlük tarafından yürütüldüğü, bu hayri, içtimai, ekonomik ve kültürel faaliyetlerin kalitesinin yükseltilmesi için büyük çaba harcadığı, Genel Müdürlüğün ülke kalkınmasında büyük payı olan vakıfların sosyal hizmetlerinin devam etmesi için daha çok gelir sağlamak suretiyle, hizmetlerin çeşit ve kalitesini artırarak *vakıf düşüncesini* toplumda canlı tutmaya büyük bir özen gösterdiği, vakıf taşınmazlarının bu amaçların gerçekleştirilmesi için onarım veya inşa karşılığı uzun süreli kiraya verildiği ve sosyal hizmetlerin devam etmesi ve kalitesinin artırılması için en verimli şekilde değerlendirilmeye çalışıldığı, ancak kiracılardan bir kısmının kira borcunu ödememesi durumunda vakıf taşınmazlarından elde edilecek gelirin kaybına sebep olduğu ve bu durumun idare ile uzun süren uyuşmazlıklara konu olduğu, bu şekilde kiracıların kira ödeme yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle sözleşmelerin uygulanamamasının idareyi zaman ve gelir kaybına uğrattığı, bu doğrultuda sözleşme süresi içerisinde üç aylık kirasını ödemeyen kiracıların verilecek otuz günlük süre içinde borcunun tamamını ödememesi durumunda taşınmazın tahliyesinin mülki amirlikçe yapılarak kira gelirlerinde sürekliliğin sağlanması, yaşanan gelir ve zaman kaybının önlenmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir.

154. Hayır ve hizmet kuruluşu statüsünde olan ve toplumsal ihtiyaçlar için kurulan mazbut vakıflar, vakfiyelerinde belirtilen hayri, sosyal, kültürel ve ekonomik şart ve hizmetleri vakfedilen mal ve hakların gelirleri ile yerine getirmektedir. Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların ödenmeyen kira borçları nedeniyle tahliyesinin genel hükümlerin kiracıları koruyucu düzenlemeler içermesi nedeniyle uzun zaman alması karşısında kuralın özel bir usul öngörmek suretiyle süreci kısalttığı ve gelir ve zaman kaybını önleyerek vakıf taşınmazlarından elde edilecek gelirlerde sürekliliğin sağlanmasını amaçladığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralla mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne getirilen sınırlamanın anayasal bağlamda meşru bir amacının bulunduğu görülmektedir.

155. Kuralın Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kira alacaklarının tahsili ve taşınmazın tahliyesine ilişkin genel hükümler dışında bu hususları kolaylaştıran özel bazı

düzenlemeler öngörmesinin söz konusu amaca ulaşma bakımından *elverişli ve gerekli* olmadığı söylenemez.

156. Bir kira sözleşmesinde kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını veya kullanmayla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakması karşılığında kiracının da kararlaştırılan kira bedelini zamanında ve tam olarak ödemesi gerekir. Kuralla Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazlar yönünden öngörülen tahliyenin kiracının üç aylık kira bedelini ödememesi üzerine başlaması öngörülmüştür. Kuralla ayrıca Genel Müdürlükçe üç aylık kira bedelinin ödenmediği tarihten itibaren on beş gün içinde kiracıya bir ihtarname tebliğ edileceği ve kira bedelinin tamamının tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde ödenmemesi hâlinde tahliyenin mülki amirlikçe yerine getirileceği dikkate alındığında kira sözleşmesi gereği borcunu yerine getirmeyen kiracının söz konusu borcu ödemesini sağlamaya yönelik kademeli bir sistemin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralla ulaşılmak istenen kamu yararı amacı ile sözleşme özgürlüğü ve mülkiyet hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın orantısız bir sınırlamaya neden olmadığı, dolayısıyla anılan hak ve özgürlüklere ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

157. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

I. Kanun'un 34. Maddesiyle 5737 Sayılı Kanun'a Eklenen Geçici 14. Maddenin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

158. Dava dilekçesinde özetle, 7226 sayılı Kanun'un 33. maddesiyle 5737 sayılı Kanun'un 20. maddesine eklenen dördüncü fıkraya yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

159. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

160. 5737 sayılı Kanun'un dava konusu geçici 14. maddenin birinci fıkrasında anılan Kanun'un 20. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarının bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların devam eden kiralamalarında da uygulanacağı ancak bu kiralamalarda altı aylık teminatın alınmayacağı, geçici 14. maddenin ikinci fıkrasında ise Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların devam eden kiralamalarında birikmiş üç aylık veya daha fazla kira borcu olanların bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde borcunu tamamen ödememesi hâlinde kira sözleşmelerinin feshedilmiş sayılacağı, bu durumun Genel Müdürlük tarafından mülki amirliğe derhal bildirileceği ve taşınmazın mülki amirlikçe en geç on beş gün içinde tahliye ve teslim edileceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre kuralın birinci fıkrasında en az üç ay birikmiş kira borcu olmayan mevcut kiracılar açısından düzenleme getirildiği, kuralın ikinci fıkrasında ise mevcut kiracılardan en az üç aylık birikmiş kira borcu olanlar bakımından düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır.

161. Kanun'un 20. maddesinin üçüncü fıkrasına göre Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların onarım veya inşa karşılığı kiralamalarında sözleşmenin başlangıç tarihinde, işletme süresine ait ilk yılın altı aylık kira bedeli ayrıca teminat olarak alınır ve bankalarda nemalandırılır. Alınan teminat sözleşmenin sona ermesiyle, dördüncü fıkra hükmü saklı kalmak şartıyla, varsa taşınmazda meydana gelen zarara mahsup edilir ve kalan kısım kiracıya iade edilir.

162. Anılan maddenin dördüncü fıkrası uyarınca da Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kiralamalarında, sözleşme süresi içinde üç aylık kira bedelinin ödenmediği tarihten itibaren on beş gün içinde Genel Müdürlükçe, kiracıya bir ihtarname tebliğ ettirmek suretiyle kira bedelinin tamamının tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde ödenmesi gerektiği, aksi hâlde taşınmazdan hiçbir hüküm ve karara bağlı olmaksızın mülki amirlikçe tahliye edileceği bildirilir. Verilen sürede borcun tamamını ödemeyen kiracının sözleşmesi feshedilmiş sayılır. Bu durum Genel Müdürlük tarafından mülki amirliğe derhâl bildirilir ve taşınmaz mülki amirlikçe en geç on beş gün içinde tahliye ve teslim edilir. Alınan altı aylık teminat; kira alacağı, tahliye masrafları ve varsa taşınmazda meydana gelen zararlara mahsup edilir ve kalan kısım kiracıya iade edilir.

163. Kuralla kuralın yürürlüğe girmesinden önce Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kiralamalarında kiracıların, kira bedelini ödenmemesi hâlinde genel hükümlerin yerine geçecek şekilde sözleşmenin feshini ve taşınmazın tahliyesini kolaylaştıran düzenlemeler öngörülmekle bir kiracının kiraladığı taşınmaz üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanmak suretiyle mülkiyet hakkına ve sözleşme özgürlüğüne yönelik bir sınırlama getirilmektedir.

164. Kuralla kuralın yürürlüğe girmesinden önce Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kiralamalarında kira bedelinin ödenmemesi nedeniyle sözleşmenin feshi, tahliye şart ve usulü açık ve net biçimde düzenlenmiştir. Dolayısıyla kuralın belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu, bu yönüyle kanunilik şartını taşıdığı anlaşılmaktadır.

165. Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kira alacaklarının tahsili ve taşınmazın tahliyesine ilişkin genel kurallar dışında özel bazı düzenlemeler öngörmenin kira gelirlerinde sürekliliği sağlamak biçimindeki amaca yönelik olduğu, dolayısıyla kuralla mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne getirilen sınırlamanın anayasal bağlamda meşru bir amacının bulunduğu görülmektedir.

166. Kuralın Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların kira alacaklarının tahsili ve taşınmazın tahliyesine ilişkin genel kurallar dışında bu hususları kolaylaştıran özel bazı düzenlemeler öngörmesinin söz konusu amaca ulaşma bakımından *elverişli* ve *gerekli* olmadığı söylenemez.

167. Kuralla Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmaz kiracılarının üç aylık kira bedelini ödememesi üzerine başlayan tahliyede kademeli bir sistemin öngörüldüğü dikkate alındığında kuralla ulaşılmak istenen kamu yararı amacı ile sözleşme özgürlüğü ve mülkiyet hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmıştır. Bu itibarla kuralın orantısız bir sınırlamaya neden olmadığı, dolayısıyla anılan hak ve özgürlüklere ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

168. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

169. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralların uygulanması hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 1. 3. maddesiyle 18/11/1960 tarihli ve 132 sayılı Türk Standardları Enstitüsü ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun'un 10/A maddesine eklenen dokuzuncu fıkranın ikinci cümlesi ile onuncu fıkraya,

2. 6. maddesiyle 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen yedinci cümlede yer alan "...20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5000..." ibaresine,

3. 21. maddesiyle 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 23. maddesinin;

a. Birinci cümlesine eklenen "..., üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde..." ibaresine,

b. Üçüncü cümlesinde yer alan "...bildirimini..." ibaresinin "...bildirimi ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." ibaresine,

4. 22. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (s) bendine,

5. 24. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'a eklenen geçici 1. maddeye,

6. 26. maddesiyle 10/5/2005 tarihli ve 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'un değiştirilen 4. maddesinin;

a. Birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan "...üç yıl içinde..." ibaresine,

b. Üçüncü fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...27 nci maddesi uyarınca acele..." ibaresine,

7. 29. maddesiyle 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na eklenen geçici 80. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...İşsizlik Sigortası Fonundan..." ibaresine,

8. 33. maddesiyle 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 20. maddesine eklenen dördüncü fıkraya,

9. 34. maddesiyle 5737 sayılı Kanun'a eklenen geçici 14. maddeye,

yönelik iptal talepleri 22/2/2023 tarihli ve E.2020/47, K.2023/36 sayılı kararla reddedildiğinden bu maddelere, fıkralara, bende, cümleye ve ibarelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

B. 1. 19. maddesiyle 28/3/2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun ek 1. maddesinin birinci fıkrasına eklenen ikinci cümleye,

2. 21. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 23. maddesinin başlığında yer alan "...seçilenlerin..." ibaresinin "...seçilenler ile üyelerin..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...ile üyelerin..." ibaresine,

3. 27. maddesiyle 5346 sayılı Kanun'un 6. maddesine eklenen on birinci fıkraya,

yönelik iptal talepleri hakkında 22/2/2023 tarihli ve E.2020/47, K.2023/36 sayılı kararla karar verilmesine yer olmadığına karar verildiğinden bu fıkraya, cümleye ve ibareye ilişkin yürürlüğün durdurulması talepleri hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

22/2/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V. HÜKÜM

25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 3. maddesiyle 18/11/1960 tarihli ve 132 sayılı Türk Standardları Enstitüsü ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun'un 10/A maddesine eklenen;

1. Dokuzuncu fıkranın ikinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Onuncu fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. 6. maddesiyle 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen yedinci cümlede yer alan "...20 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 5000..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 19. maddesiyle 28/3/2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun ek 1. maddesinin birinci fıkrasına eklenen ikinci cümleye ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

Ç. 21. maddesiyle 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 23. maddesinin;

1. Başlığında yer alan "...seçilenlerin..." ibaresinin "...seçilenler ile üyelerin..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...ile üyelerin..." ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

2. Birinci cümlesine eklenen "..., üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ile Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. Üçüncü cümlesinde yer alan "...bildirimimin..." ibaresinin "...bildirimi ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ile Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. 22. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (s) bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan

Esas Sayısı : 2020/47
Karar Sayısı : 2023/36

Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ile Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

E. 24. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'a eklenen geçici 1. maddenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ile Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

F. 26. maddesiyle 10/5/2005 tarihli ve 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'un değiştirilen 4. maddesinin;

1. Birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan "...üç yıl içinde..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Üçüncü fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...27 nci maddesi uyarınca acele..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

G. 27. maddesiyle 5346 sayılı Kanun'un 6. maddesine eklenen on birinci fıkraya ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

Ğ. 29. maddesiyle 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na eklenen geçici 80. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...İşsizlik Sigortası Fonundan..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

H. 33. maddesiyle 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 20. maddesine eklenen dördüncü fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

I. 34. maddesiyle 5737 sayılı Kanun'a eklenen geçici 14. maddenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

22/2/2023 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 7226 sayılı Kanun'un; 21. maddesiyle 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 23. maddesinin birinci cümlesine eklenen ve üçüncü cümlesinde yer alan bazı ibarelerin, 22. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (s) bendi ile 24. maddesiyle aynı Kanun'a eklenen geçici 1. maddenin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

2. Dava konusu ibarelerin de içinde bulunduğu 5253 sayılı Kanun'un 23. maddesinde idareye derneklere yönelik bildirim yükümlülüğü getirilmektedir. Buna göre dernekler "*üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde*" dernek merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirmekle yükümlüdür. Aynı maddenin üçüncü cümlesinde ise genel kurul sonuç bildirimini "*ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin*" şekli ve içeriğine ilişkin hususların yönetmelikle düzenleneceği belirtilmektedir.

3. Bunun yanında 5253 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrasına eklenen dava konusu (s) bendi uyarınca, 23. maddede belirtilen bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine beş yüz TL idari para cezası verilecektir. Ayrıca, aynı Kanun'a eklenen geçici 1. madde derneklere Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde üyeliği devam edenlerin bilgilerini dernekler birimine bildirme yükümlülüğü getirmekte, bunu yerine getirmeyen dernek yöneticileri hakkında da söz konusu (s) bendi hükmünün uygulanmasını öngörmektedir.

4. Anayasa'nın 20. maddesi "*Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz*" şeklinde keskin bir dille özel hayatın mahremiyetinin önemine işaret etmiştir. Özel hayata saygı hakkı, devlete *kişilerin özel hayatına keyfi olarak müdahale etmeme ve üçüncü kişilerin haksız saldırılarını önleme* yükümlülüğü yüklemektedir (E.Ü. [GK], B. No: 2016/13010, 17/9/2020, § 56).

5. Özel hayata saygı hakkının bir yansıması kişisel verilerin korunmasında karşımıza çıkmaktadır. Kişisel veri, kişinin mahremiyetinin en önemli yönlerinden birini, dolayısıyla kişisel verilerin korunması da kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkının ayrılmaz unsurunu oluşturmaktadır. Kişisel verilerin korunması hakkı, insanın "*onurunun korunmasının ve kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi hakkının özel bir biçimi olarak, bireyin hak ve özgürlüklerini kişisel*

verilerin işlenmesi sırasında korumayı amaçlamaktadır” (AYM, E.2014/87, K.2015/112, 8/12/2015, § 164; E.Ü. [GK], § 57).

6. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı sınırsız değildir. Anayasa'nın 20. maddesi uyarınca kişisel veriler “*ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir*”. Bunun yanında Anayasa'nın 13. maddesine göre sınırlamanın meşru amacının bulunması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle kişisel verilerin korunmasına yönelik müdahalenin haklı bir sebebi olmalıdır.

7. Anayasa Mahkemesinin gerek norm denetiminde gerekse bireysel başvuruda benimsediği hak eksenli yaklaşım temel hak ve özgürlüklerin korunmasının esas, bunlara yönelik sınırlamanın ise istisna olduğu kabulüne dayanır. Dolayısıyla hak eksenli yaklaşım kamu düzeni, kamu yararı ve millî güvenlik gibi çoğu kez genel ve soyut nitelikte olan sınırlama sebeplerinin dar ve katı yorumlanmasını gerektirmektedir. Bu kavramların geniş ve esnek yorumlanması, temel hak ve özgürlüklerin keyfi şekilde sınırlandırılmasını beraberinde getirebilir. Bunun yanında sınırlama sebepleri ile demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk kriteri arasındaki yakın ilişki de dikkate alındığında dar ve katı yorum daha da gerekli hâle gelmektedir.

8. Çoğunluk kararında, gerekçeden hareketle, üyelik bilgilerinin ilgililerce e-devlet veri tabanı üzerinden sorgulanmasını temin etmek suretiyle sahte üyelik ve hatalı işlemlerin engellenmesi amacıyla dava konusu kuralların ihdas edildiği belirtilmiştir. Bu haliyle kuralların, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi nedenlerle kabul edildiği ifade edilmiştir (§ 72).

9. Öncelikle belirtmek gerekir ki, çoğunluğun belirttiği sınırlama sebepleri Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alınan dernek kurma hürriyetini sınırlamaya yönelik sebeplerdir. Kararda bu sebeplerin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı bakımından da geçerli olup olmadığı tartışılmamıştır. Elbette Anayasa'nın 20. maddesinde özel sınırlama sebeplerinin bulunmaması, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının mutlak olduğu anlamına gelmez. Anayasa Mahkemesinin kararlarında belirttiği üzere korunan hak veya özgürlüğün doğasından kaynaklanan sebeplerle yahut Anayasa'nın başka maddelerinde devlete yüklenen ödevler nedeniyle de özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlükler sınırlanabilir (AYM, E. 2014/177, K.2015/49, 14/5/2015; AYM, E.2021/83, K.2022/168, 29/12/2022, § 57).

10. Bununla birlikte, Anayasa'nın başka maddelerinden çıkarılan sınırlama sebebinin sınırlanan hak ve özgürlük bakımından da *ilgili ve geçerli* olup olmadığı katı bir denetime tabi tutulmalıdır. Bu katı denetim kanun koyucunun gösterdiği sınırlama sebebi için de geçerlidir. Başka bir ifadeyle Anayasa Mahkemesi, her durumda kuralın gerekçesinde gösterilen sebebin ve/veya Anayasa'nın diğer maddelerinden çıkarılabilecek sınırlama sebebinin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş bir hak veya özgürlüğün sınırlandırılması için ilgili ve geçerli olup olmadığını denetlemek durumundadır.

11. Bu bağlamda çoğunluk kararında kuralların gerekçesinden hareketle örgütlenme özgürlüğü için öngörülen sınırlama sebeplerinin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı bakımından da ilgili ve geçerli olduğu, dolayısıyla kuralların meşru amacının bulunduğu gösterilebilmiş değildir. Bu sebeple, dava konusu kuralların meşru amacının bulunup bulunmadığı meselesi ortada bırakılmıştır. Kanaatimizce kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını sınırlamaya yönelik gösterilen sebepler ilgili ve geçerli değildir. Dolayısıyla dava konusu kuralların meşru amacı bulunmamaktadır.

12. Daha da önemlisi, bir an için anılan sınırlama sebeplerinin ilgili ve geçerli olduğu kabul edilse bile, bu amaçlarla getirilen sınırlamaların demokratik toplum düzeninde neden gerekli ve ölçülü olduğu da ortaya konulamamıştır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlama ancak *zorunlu bir toplumsal ihtiyacı* karşılamaya matuf ve ölçülü olduğunda demokratik toplum düzeninde gerekli görülebilir.

13. Dernek kayıtlarının doğru ve düzenli tutulması suretiyle sahte dernek üyeliklerinin önüne geçilmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Ancak kararda sahte üyeliğin mutlaka çözülmesi

gereken yaygın ve önemli bir toplumsal sorun haline geldiğine dair herhangi bir tespit bulunmadığı gibi, böyle bir sorunu çözmek için neden derneklerin tüm üyelik bilgilerinin merkezi idareye aktarılması gerektiği de izah edilebilmiş değildir.

14. Kuşkusuz her alanda olduğu gibi dernek üyelik kayıtlarında da sahte ve hatalı bilgiler bulunabilir. Ancak bu istisnai bir durumdur, zira gönüllü birlikler olan derneklere üyelik veya bunlardan ayrılmaya dair kayıtların kural olarak doğru ve hukuka uygun olduğu kabul edilmelidir. Kaldı ki, dernek üyelikleri konusunda ortaya çıkabilecek hukuka aykırılıkların engellenmesine yönelik yasal tedbir ve yaptırımların bulunduğu da izahtan varestedir. Buna göre, tüm dernek üyelerinin kişisel verilerinin toplanarak idareye verilmesini öngören ve aksini yaptırıma tabi kılan dava konusu kuralların zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik ve ölçülü olduğu, dolayısıyla demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu söylenemez.

15. Öte yandan, çoğunluk tarafından da kabul edildiği üzere, dernek üyeliği bilgileri daha yüksek düzeyde korunması gereken *özel nitelikli kişisel veri* olarak kabul edilmektedir. Hassas ya da özel nitelikli kişisel verilere yönelik müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması için zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın ve bu anlamda zorunlu istisnai hâlin bulunması da tek başına yeterli değildir.

16. Hassas kişisel verilerin özel olarak korunmasının nedenlerinden biri ayrımcılığın engellenmesidir. Nitekim Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kişisel verilerin korunması konusunda kabul edilen 14/12/1990 tarihli ve 45/95 sayılı “*Bilgisayarla İşlenen Kişisel Veri Dosyaları Hakkında Yönlendirici İlkeler*”den altıncısı ayrımcılığın önlenmesi ilkesidir. Buna göre “*ırk veya etnik köken, renk, cinsel yaşam, siyasi görüş, dini, felsefi ve diğer inançların yanı sıra dernek veya sendika üyeliği bilgileri de dahil olmak üzere kanuna aykırı veya keyfi olarak ayrımcılığa yol açabilmesi muhtemel veriler toplanmamalıdır.*”

17. Esasen 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu da dernek üyeliği gibi özel nitelikli kişisel verilerin ilgilinin açık rızası olmaksızın işlenmesini kural olarak yasaklamaktadır (m. 6/2). Bu veriler ancak çok istisnai durumlarda ve özel güvenceler sağlanmak kaydıyla kişilerin rızası olmadan işlenebilir.

18. Demokratik toplum, kişilerin hassas verilerinin daha fazla korunmasını, bu anlamda diğer kişisel verilere kıyasla daha fazla güvencelere sahip olmasını gerektirir. Nitekim Anayasa’nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasına göre kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı “*kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar*”.

19. Çoğunluk kararında söz konusu güvencelerin 6698 sayılı Kanun kapsamında sağlandığı ileri sürülmektedir (§§ 78-80). Bu görüşe en az üç nedenle katılma imkânı bulunmamaktadır.

20. Birincisi, 6698 sayılı Kanun kişisel verilerin korunmasına yönelik temel kanun niteliğinde olup asgari güvenceleri ve genel ilkeleri içermektedir. Bilhassa özel nitelikli kişisel verilere müdahale teşkil eden kanuni düzenlemelerin gerekli güvenceleri açıkça ifade etmesi veya en azından atıf yoluyla belirtmesi gerekir. Dava konusu kurallarda ne bu güvencelere yer verilmekte ne de atıf yoluyla da olsa kural kapsamında müdahale edilen kişisel verilerin korunması konusunda 6698 sayılı Kanun hükümlerinin geçerli olduğuna dair bir hüküm bulunmaktadır.

21. İkincisi, 6698 sayılı Kanun’da öngörülen bazı güvencelerin dava konusu kurallar bakımından geçerli veya her durumda etkili olup olmadığı da şüphelidir. Sözgelimi Anayasa’nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında sayılan güvencelerden biri olan “*kişisel verilerin silinmesi*” konusunda dava konusu kurallar herhangi bir güvenceye yer vermemektedir. 6698 sayılı Kanun ise bu konuda oldukça genel hükümler içermektedir. Kanun’un “*Genel ilkeler*” kenar başlıklı 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde kişisel verilerin muhafaza süresi bakımından “*ilgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme*” ilkesine yer verilmektedir. Buna ilave olarak Kanun’un 7. maddesine göre de “*işlenmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalkması hâlinde kişisel veriler resen veya kişinin talebi üzerine veri sorumlusu tarafından silinir, yok edilir veya anonim hâle getirilir*”.

22. Bu hükümler karşısında dava konusu kurallar gereğince işlenen özel nitelikli hassas veriler ancak işlenmesini gerektiren sebep olan “*sahte dernek üyeliklerinin engellenmesi*” şeklindeki ihtiyaç ortadan kalktığına silinebilecektir. Sahteciliğin kadim bir sorun olduğu ve dünya durdukça da devam edeceği düşünüldüğünde idarenin topladığı ve işlediği dernek üyelik bilgilerinin silinebilmesi hiçbir zaman söz konusu olmayacaktır. Benzer şekilde, özel nitelikli kişisel verilere yönelik güvencelerden biri de bunlara otomatik sonuç bağlanmaması, bu bilgilerin farklı amaçlarla başka birimlerle paylaşılmamasıdır. Bu bağlamda kişilerin dernek üyeliği bilgisinin mesleki kariyerleri bakımından engel teşkil etmemesini temin etmeye yönelik tedbirlerin alınması gerekir.

23. Dava konusu kurallarda dernek üyeliği bilgisinin belli bir süreyle sınırlı olarak muhafaza edileceği ve başka idari birimlerle paylaşılmayacağı yönünde bir güvenceye yer verilmemiş olması, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yapılan müdahaleyi daha da ölçsüz hâle getirmektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de sendika üyeliği gibi siyasi görüşleri yansıtan hassas kişisel verilerin daha yüksek koruma seviyesine sahip olduğunu, bu bilgilerin uzun süre veya sonsuza kadar silinmemesi sonucunu doğuran uygulamaların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkını ihlal edeceğini vurgulamıştır (bkz. *Catt/Birleşik Krallık*, B.No: 43514/15, 24/1/2019, §§ 112, 123, 127).

24. Üçüncüsü, Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında “*herkes*” ibaresine yer verildiği için kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının tüzel kişileri de kapsadığı kabul edilmektedir (AYM, E.2013/84, K.2014/183, 4/12/2014). Dolayısıyla başta kişisel verilerin silinmesi olmak üzere kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının gereği olarak ortaya çıkan güvencelerin, mahiyetine uygun olduğu ölçüde tüzel kişiler bakımından da uygulanması gerekir.

25. Buna karşılık 6698 sayılı Kanun sadece gerçek kişilere ait verilerin korunmasına yönelik güvenceleri kapsamaktadır. Nitekim “*Tanımlar*” kenar başlıklı 3. maddede “*Kişisel veri*” kavramı “*Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi*”, “*İlgili kişi*” de “*Kişisel verisi işlenen gerçek kişi*” olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla özel hukuk tüzel kişilerine ait veriler anılan Kanun kapsamında güvenceye alınmamıştır.

26. Dava konusu kurallar her ne kadar esas itibarıyla dernek üyelerine ilişkin kişisel verilerin korunmasına müdahale teşkil etmekteyse de bunun aynı zamanda dernek tüzel kişiliğinin verilerine müdahale teşkil ettiği söylenebilir. Zira bir derneğin üyelerinin profili, bu üyelere ait bilgiler aynı zamanda o derneğin tüzel kişiliğine ait verilerdir. Ne kuralda ne de uygulanacağı söylenen 6698 sayılı Kanun'da derneklerin kişisel verilerine yönelik müdahalede hangi güvencelerin devreye gireceğine dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu söylenemez.

27. Bu noktada dernek üyeliği bilgilerinin diğer hassas kişisel verilerle yakından ilgili olduğu da unutulmamalıdır. Dernekler genellikle ortak fikirler, görüşler veya amaçlar etrafında birleşen kişilerin oluşturduğu örgütsel yapılardır. Bu anlamda kişilerin dernek üyeliklerine ilişkin bilgilerin toplanması ve işlenmesi aynı zamanda onların *ırk veya etnik köken, cinsel yaşam, siyasi görüş, dini, felsefi ve diğer inançları* gibi özel nitelikli verilerinin de işlenmesi sonucunu doğurabilmektedir. Bu nedenle dava konusu kuralların hemen tüm hassas kişisel verileri etkileyebileceği dikkate alındığında, şeffaflık, bilgilendirilme, erişme, amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenme, bilgileri doğru ve güncel tutma, güvenliğinin sağlanması ve verilerin silinmesini isteme gibi güvencelerin sağlanması hayati derecede önem kazanmaktadır. Çoğunluk kararında bu güvencelerin sağlandığı gösterilebilmiş değildir.

28. Diğer yandan demokratik toplum örgütlü toplumdur. Bu nedenle dernekler, demokratik toplumlar için vazgeçilmez öneme sahiptir. Örgütlenme özgürlüğü ve onun bir görünümü olan dernek kurma özgürlüğü, temelde ifade özgürlüğünün yansımalarıdır. Anayasa Mahkemesi kararlarında vurgulandığı gibi, ifade özgürlüğü “*düşünceyi korkmadan, engellenmeden açıklama ve yayma özgürlüğünün yanı sıra bu düşünceler çerçevesinde örgütlenme, kişi toplulukları oluşturma hakkını da kapsamaktadır*” (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 71).

29. Bu bağlamda Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alınan dernek kurma hürriyeti, herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma veya üyelikten çıkma serbestiyetini ifade etmektedir. Madde gerekçesinde ifade edildiği gibi bu özgürlük "müspet ve menfi" unsurlara sahiptir. Buna göre kişinin önceden izin almaksızın dernek kurma ve üye olma hakkı "müspet" unsuru, bir derneğe üye olmaya veya dernekte üye kalmaya zorlanamaması da "menfi" unsuru ifade etmektedir.

30. Anayasa'nın 33. maddesi genel olarak örgütlenme özgürlüğünün, özelde ise dernek hakkının kullanılması sırasında kamu makamlarının keyfi müdahalelerine karşı kişilerin korunmasını amaçlamaktadır (*Ahmet Parmaksız [GK], § 75*). Bu amaçla bir yandan dernek kurma hürriyetinin esas olduğu ve derneklerin kural olarak hâkim kararıyla kapatılabileceği veya faaliyetten alıkonabileceği belirtilmiş, diğer yandan da hürriyetin ancak millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle sınırlanabileceği öngörülmüştür.

31. Bu çerçevede dava konusu kurallara bakıldığında dernek üyeliğine kabul edilenlerle üyelikten ayrılanların kişisel verilerinin idareye bildirilmesi şeklindeki müdahaleyi Anayasa'nın 33. maddesinin lafzıyla ve amacıyla bağdaştırmak zor görünmektedir. Elbette sahte dernek üyeliklerinin açılmasının önlenmesine yönelik müdahaleler özellikle başkalarının haklarının korunması amacıyla matuf tedbirler kapsamında görülebilir. Ancak yukarıda belirtildiği üzere, istisnai olarak ortaya çıkma ihtimali olan bir durumdan hareketle, dernek üyeliğine kabul edilen ve üyelikten ayrılan herkesin kişisel verilerinin toplanmasını ve işlenmesini öngören düzenlemenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğunu söylemek mümkün değildir.

32. Öte yandan, derneklere üye olarak kabul edilenlerin veya üyelikten ayrılanların bilgilerinin idare tarafından işlenmesi dernek kurma özgürlüğü üzerinde caydırıcı bir etki yaratacaktır. Herhangi bir derneğe üye olan veya üyelikten ayrılan kişiler, şu veya bu nedenle bu durumun idare tarafından bilinmesini istemeyebilir. Kişilerin rızası olmadan kişisel verilerinin, dolayısıyla bir dernekle olan üyelik ilişkilerinin, idare tarafından bilinmesi ve işlenmesi, örgütlenme özgürlüğünü olumsuz şekilde etkileyecektir.

33. Bu hâliyle dava konusu kurallar, gerek dernek kurma ve bunlara üye olma (müspet unsur) gerekse bunlardan ayrılma (menfi) şeklinde gerçekleşen dernek kurma hürriyetinin unsurlarını işlevsiz hâle getirebilecektir. Dolayısıyla kurallarla dernek kurma hürriyetine yapılan sınırlandırmaların demokratik toplum düzeninde gerekli ve ölçülü olduğu söylenemez.

34. Sonuç olarak, derneklere üyelerin kişisel verilerini idareye bildirme yükümlülüğü yükleyen ve bu yükümlülüğe uyulmadığı takdirde dernek yöneticilerine idari para cezası verilmesini öngören dava konusu kurallar Anayasa'nın 13., 20. ve 33. maddelerine aykırıdır.

35. Açıklanan gerekçelerle, kuralların Anayasa'ya aykırı olduğunu ve iptal edilmeleri gerektiğini düşündüğümünden aksi yöndeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Başkan

Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 5253 Sayılı Kanunun değişik 23. maddesinin birinci fıkrasında yer alan incelemeye konu ibare ile dernek üyeliğine kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adı, soyadı, doğum tarihleri ve kimlik numarasının kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren 45 gün içinde merkezin bulunduğu dernekler birimine bildirme yükümlülüğü getirilmekte, ayrıca üyeliğe ilişkin bildirimlerin yönetmelikte düzenleneceği hükme bağlanmaktadır. Yine Kanunla değiştirilen 32. maddenin birinci fıkrasına eklenen (s) bendi ile Kanuna eklenen geçici 1. maddede yukarıdaki yükümlülüğe aykırı davranışların ve ayrıca üyeliği devam edenlere ilişkin bilgilerin bildirilmemesi idari para cezası yaptırımına tabi kılınmaktadır.

2. Yasama yetkisinin asliliği ve genelliği ilkeleri uyarınca kanun koyucu Anayasa'dan ayrıca bir yetki almaya ihtiyaç kalmaksızın gerek gördüğü alanda düzenleme yapma yetkisine sahiptir. Bununla birlikte hukuk devleti ilkesi uyarınca kanunların kamu yararı uyarınca ihdas edilmesi, başka deyişle bir meşru amacının bulunması zorunludur. Düzenlenen alanın özelliğinden dolayı meşru amacın aşıkır olmadığı durumda bunun kanun koyucunun yasama gerekçesinde açıklanması beklenir. Meşru amacı bulunmayan veya anlaşılamayan bir düzenleme hukuk devleti ilkesine aykırılık dolayısıyla iptal edilmesi gerekir. Bununla birlikte AYM Anayasa'nın 13. maddesinde temel hakları sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik kriterinin Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanması gerektiğini ifade etmektedir (AYM E. 2020/53 – K. 2021/55, 14/7/2021, p. 96).

3. Kuralın inceleme dışında kalan kısmında dernek kurucuları ve yöneticilerinin de idareye bildirim zorunlu kılınmıştır. Devletin derneklerin varlığına ve kuruluşuna ilişkin faaliyetleri bilme ve denetlemeye yönelik yasal düzenlemelerden doğan yetkileri kapsamında yöneticiler ve kurucularla ilgili bilgilerin verilmesini istemesinde kamusal yararın bulunduğu kabul edilebilir. Bununla birlikte ne yasama belgelerinde ne de diğer kanun hükümlerinde üyelerin kimliklerine ilişkin bilgilerin merkezi idarede bulunmasını gerekli kılan meşru bir nedenin varlığı anlaşılammaktadır. Öte yandan meşru amacın var olduğu kabul edilse dahi dernek üyelerinin kim olduğu bilgisinin idareye verilmesini gerektiren toplumsal bir ihtiyacın varlığı da tespit edilemediğinden, kuralın demokratik toplumda gerekli olduğu söylenememektedir. Bu bakımdan kuralın ilk olarak belirtilen yönlerden Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen kanunilik kriterini karşılamaması nedeniyle iptal edilmesi gerekir.

4. Dernek kurma özgürlüğü Anayasa'nın 33. maddesi ile güvence altına alınmış olup, kollektif hakların ve örgütlenme özgürlüğünün kullanıldığı alanların en başında gelmektedir. AYM'nin bir kararında belirtildiği üzere dernekler, bireylerin menfaatlerini korumak ve savunmak, ideal ve ihtiyaçlarını gerçekleştirmek amacıyla oluşturulan kişi topluluklarıdır. Dernek kurma özgürlüğü demokratik yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğundan, bu hakka yönelik sınırlandırmaların demokratik toplumda gerekli olup olmadığı yönüyle sıkı bir denetime tabi tutulması gerekir (AYM B. No: 2014/4711, 22.2.2017, p. 41-44). Diğer taraftan dernekler özellikle kişisel amaç, fikir, ideal veya ihtiyaçlar bağlamında biraraya gelen kişi birlikleri olduğundan, üyelerinin veya faaliyetlerinin toplum tarafından bilinmesi zorunlu olan etkinliklerden değildir. Aksine belirtilen özellikleri nedeniyle üye olanların özel alanlarıyla ilgilidir ve Dernek üyeliğine ilişkin bilgiler ise kişisel veri niteliğinde olup özel hayatın gizliliği ve kişisel veriler Anayasa'nın 20. maddesinin güvencesi altındadır. Kişisel verilerin kaydına ve paylaşılmasına dair kuralların, anılan anayasal güvenceleri taşıması da zorunludur. Ayrıca dernek üyelerine ilişkin kişisel bilgiler hassas kişisel veri niteliğinde görülmekle, ilgili kanunda bunların kaydına, korunmasına ve başkalarıyla paylaşılmasına ilişkin güvencelerin özel olarak belirtilmesi gerekmektedir. İlk olarak belirtmek gerekir ki incelenen kuralda bu güvencelere yer verilmemiştir. Kural bu yönden Anayasa'nın 20. maddesine aykırıdır.

5. 5346 sayılı Kanunun değiştirilen 4. maddesinin birinci fıkrasında; yenilenebilir enerji kaynak alanları oluşturulması amacıyla Bakanlık'ın belirlediği yerin tapu kütüğüne şerh edileceği ve şerh tarihinden itibaren üç yıl içinde kamulaştırma işlemleri tamamlanmadığı takdirde şerhin tapu kaydından silineceği belirtilmektedir. Başka deyişle kural ile kamulaştırma amacıyla belirli bir taşınmaz hakkında bir tür kamu yararı kararı alınıp tapu kaydına şerh düşülerek mülkiyet hakkına müdahale edilmektedir. Bu müdahale üç yıl boyunca devam etmektedir. Bu sürede malik tarafından örneğin zirai amaçlı kullanılabilse dahi, inşai faaliyette bulunulamayacağı gibi satılması durumunda da değerinin olumsuz etkilenebileceği anlaşılmaktadır.

6. Kamulaştırma, devletin ve kamu tüzel kişilerinin kamu hizmetlerinin yürütülmesi için gereken ve mülkiyet hakkını sınırlayan meşru sınırlama sebeplerindedir. Kamu hizmetlerinin yürütülmesi bakımından zorunlu olduğunda bu yola başvurulmasının gerekliliği ve önemi elbette şüphe götürmez. Fakat özel mülke el konulması gibi ağır bir müdahale oluşu ve bedelin gerçek değeri karşılama ya da zamanında ödenmemesi gibi geçmiş uygulamalardaki sorunlar karşısında önemi nedeniyle kamulaştırma Anayasa'nın 46. maddesinde özel olarak güvence altına alınmıştır. Hatta Anayasa'daki önceki düzenlemenin sorunu çözememesi nedeniyle 2001 yılında 4709 sayılı Kanunla 46. madde değiştirilmiş, *gerçek karşılık ve peşin ödeme güvenceleri* bu düzenlemede özellikle vurgulanmıştır. Anılan maddedeki güvenceler uyarınca kamu yararının bulunması ve gerçek karşılıkları peşin ödenmek şartıyla kamu tüzel kişileri özel mülkü kamulaştırmaya yetkilidir. Bununla birlikte incelenen kuralda mülkiyet hakkına yönelik olarak kamulaştırma amaçlı olduğu anlaşılan bir müdahale hiçbir bedel ödenmeden, üç yıl içerisindeki zararı telafi edici bir önlem de alınmadan derhal yapılmakta, bir anlamda Anayasa'da yer alan güvenceler dolanılmaktadır. Bu nedenle incelenen kuralın Anayasa'nın 46. maddesindeki güvencelere aykırı olması nedeniyle iptal edilmesi gerektiği görüşündeyim.

Başkanvekili

Hasan Tahsin
GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

A) 5253 sayılı Kanun'un birinci cümlesine eklenen ibarelerle üçüncü cümlesinde yer alan ibareler yönünden

1. 5253 sayılı Kanun'un birinci cümlesine eklenen ibarelerle üçüncü cümlesinde yer alan ibareler dava konusu kuralları oluşturmaktadır. Buna göre dernek üyeliğine kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adının soyadının, doğum tarihinin ve T.C. kimlik numarasının kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde dernek merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirilmesi gerekmektedir. Adı geçen bilgiler hassas kişisel veri niteliğine haiz olduğundan anayasal düzenimiz açısından yüksek bir koruma düzeyine sahiptir.

2. Dava konusu kurallar Anayasa'nın 20. maddesindeki özel hayata saygı hakkı ile 33. maddesindeki örgütlenme özgürlüğü üzerinde etkiler yarattığından karşıoy gerekçemiz bu iki hak yönünden bir değerlendirmede bulunacaktır.

3. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.*" denilerek özel hayatın gizliliği güvence altına alınmıştır. Aynı maddenin üçüncü

fıkrasında ise herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu, bu hakkın kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsadığı hükme bağlanarak kişisel verilerin ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebileceği ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

4. Mahkememizin yerleşik içtihadına göre adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler kişisel veri olarak kabul etmektedir (AYM, E.2013/12, K.2014/74, 9/4.2014; E.2015/32, K.2015/103, 12/11/2015). Bireyin dernek üyeliğine ilişkin idareye vermekle yükümlü olduğu kişisel veriler, idarenin birey hakkında dini inancı ve tutumu, ideolojik yönü, siyasi görüşü, ırkı, etnik kökeni ve cinsel yönelimi gibi çok farklı alanlarda bilgi edinmesine olanak sağlayacaktır. Bütün bu hususların hassas kişisel veri niteliğine haiz oldukları gayet açıktır.

5. Hassas veya özel nitelikli kişisel veriler başkaları tarafından öğrenildiği takdirde ilgili kişinin mağdur olabilmesine veya ayrımcılığa uğramasına neden olabilecek özellikler içeren veriler olarak kabul edilmektedir. Hassas verilerin kişisel verilerin daha fazla koruma uygulanan bir grubu olarak değerlendirildiklerini göz önüne alırsak, doğaları gereği kişilerin temel hak ve hürriyetleri ve mahremiyetleriyle ilişkili oldukları düşünülerek daha sıkı koruma altına alınmaları gerekmektedir.

6. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) göre kişisel verilerin korunması Sözleşme'nin 8. maddesinde korunan özel hayata saygı hakkından kişinin yararlanması yönünden büyük önem taşımaktadır. AİHM ulusal düzeydeki hukuki düzenlemelerin kişisel verilerin 8. maddede öngörülen güvencelere uygun olmayan şekilde kullanımını engellemek için gerekli güvenceleri sunması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu güvencelere duyulan ihtiyaç, otomatik işleme tabi tutulan kişisel verilerin korunması söz konusu olduğunda, özellikle de bu verilerin polis tarafından kullanılması hâlinde daha fazla hissedilmektedir. Mahkemeye göre, iç hukuk, bu verilerin saklanma amaçlarına uygun ve aşırılıktan uzak olmalarını sağlamalı ve verilerin kaydedilme amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli olan süreyi aşmayacak şekilde muhafaza edilmesini temin etmelidir. İç hukuk aynı zamanda kişisel verilerin uygun olmayan şekilde, keyfi ve yetki aşımı yapılarak kullanılmasına karşı uygun güvenceler de içermelidir (*S. ve Marper/Birleşik Krallık*, B. No: 30562/04 ve 30566/04, 4/12/2008, § 103; *M.M./Birleşik Krallık*, B. No: 24029/07, 13/11/2012, § 195).

7. İptali istenen kurallar gereğince idareye bildirilmesi zorunlu tutulan veriler hassas kişisel veri niteliği taşımaktadır. Bu tür verilerin korunması kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirmesine imkân tanıyarak, bireyin hayatını kendi özgür iradesiyle düzenlemesine katkı sağlamaktadır. Özel hayatın gizliliği çerçevesinde kişisel verilerin korunması konusu her şeyden önce insan onuruna saygı ve kişilik haklarıyla bağlantılıdır. Özel hayata saygı hakkı kişinin saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini mümkün kılan şeref ve haysiyet, özel yaşam ve sağlık gibi kişisel değerler üzerindeki çıkarlarını belirterek, bireye kişiliğini dilediği şekilde, serbestçe geliştirebileceği özerk bir yaşam alanına sahip olma şansı vermektedir. Bu alanda birey, maddi ve manevi kişiliğini geliştirmek ve başkaları tarafından bilinmesini istemediği hususların güvence altına alınmasını istemek hakkına sahiptir. Kişisel verilerin korunması kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirmesine imkân tanıyarak, bireyin hayatını kendi özgür iradesiyle düzenlemesine katkı sağlamaktadır. Bireyin özel nitelikli hassas kişisel verileri üzerindeki hakkı yeteri kadar korunmazsa, kişiliğini serbestçe geliştirmesi zora gireceğinden, özgür iradeleriyle yaşamlarını biçimlendiren bireylerden oluşan demokratik bir toplum düzeninin ortaya çıkması ve korunması da güçleşecektir.

8. Hassas kişisel verilerin hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan toplanması, depolanması, işlenmesi ve aktarılması, kişinin basit bir veri nesnesine indirgenmesi anlamına gelmektedir. Kişisel verilerin toplanması ve işlenmesi sırasında bireyin bu veriler üzerindeki hakkı, onun devlet veya

üçüncü kişiler tarafından sıradan bir veri nesnesine indirgenmesini önleyerek, haysiyetinin ve kişiliğinin korunması amacına hizmet etmektedir.

9. Mahkememiz çoğunluğuna göre dernek üyeliği bilgisinin idareye verilmesindeki meşru amaç, gerçekte dernek üyesi olmayan kişilerin dernek üyesi gibi gösterilmesinin neden olduğu olumsuzlukları önleyerek bu kişilerin haklarını korumaktır. Başka bir ifadeyle sahte dernek üyeliklerinin tespiti ve önlenmesi kuralın meşru amacı olarak çoğunlukça kabul edilmiştir. Buna göre kural, sınırlama amacına uygun ve orantılıdır, zira 5253 sayılı Kanun ile 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nda yer alan düzenlemeler yeterli güvenceleri sağlamaktadır. Çoğunluk için dava konusu kural, kişilerin e-devlet üzerinden dernek üyelikleri ile ilgili doğru ve güncel bilgiye en kısa zamanda ulaşarak kendi durumlarını kontrol etmelerine imkan tanıdığından orantılıdır ve demokratik toplum düzeni gereklerine uygundur.

10. Diğer taraftan dava konusu kuralların gerekçesinde meşru amaç olarak kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi ve üçüncü kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması sayılmaktadır. Bunlar, Anayasa'nın 33. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen dernek kurma hürriyetine getirilecek sınırlama sebepleri olarak örgütlenme özgürlüğü için geçerli meşru sınırlama sebepleri olarak kabul edilebilir ancak bu sınırlama sebepleri kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına getirilebilecek sınırlamalar yönünden geçerli değildir.

11. Kanunilik koşulunu karşılayan dava konusu kuralların meşru amacının değerlendirilmesi gerekmektedir. Herşeyden önce kurallar, hassas verilere müdahale edilmesini gerekli kılan zorunlu istisnai halin veya hallerin ne olduğunu ortaya koyamamaktadır. Sahte dernek üyeliklerinin e-devlet üzerinden sorgulanarak ortaya çıkarılabilmesi gerekçesi zorunlu, istisnai hal özelliği taşımamaktadır. Derneklere üyelik hususunda yapılabilecek usulsüzlükler, her halükarda genel hükümlere göre ilgililer hakkında cezai ve hukuki sorumluluk getirmektedir. Bir derneğe üye olan kişinin hassas kişisel verilerinin toplanması, kaydedilmesi, saklanması, kullanılması, aktarılması paylaşılması gibi birçok müdahale türünün neden zorunlu bir istisnai müdahale olduğunun ayrı ayrı izahı gerekmektedir. Sahte üyeliklerin önüne geçilebilmesi için neden tüm dernek üyelerinin hassas kişisel verilerinin toplanarak merkezi idareye aktarılmasına hangi acil toplumsal ihtiyaç nedeniyle gerek duyulduğu makul ve ikna edici bir şekilde ortaya konulamamıştır. Dolayısıyla, insan haklarına saygılı demokratik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasal düzeninde dava konusu kuralların meşru bir amacı olduğunu söylemek pek mümkün gözükmemektedir.

12. Kişisel verilerin korunması isteme hakkına yapılan müdahale toplama, kaydetme, saklama, kullanma ya da başkalarına aktarma gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bu açıdan iptali talep edilen kurallar değerlendirildiğinde dernek üyelerinin toplanan kimlik bilgilerinin nasıl işleneceği, ne şekilde ve ne kadar süreyle saklanacağı, kimlerle hangi kurumlarla nasıl ve hangi gerekçelerle paylaşılacağı, kuralın ihlal edilmesi durumunda ihlal edenlere ne tür yaptırımların uygulanacağına dair düzenlemelere yer verilmediği görülmektedir. Kanunun gerekçesinde ülke genelinde tüm derneklerden bu bilgilerin istenmesinin nedeni açıklanmamıştır.

13. Kaldı ki kuralların, bir an için, meşru amaçtan yoksun olmadığını, bu testi geçtiğini varsaysak bile, demokratik toplum düzeni ve ölçülülük testleri uygulandığında kurallar sınıfta kalmaktadır. Anayasa Mahkemesine göre “demokratik toplum düzeninin gerekleri” kavramından anlaşılması gereken temel hak ve özgürlükleri sınırlayan tedbirin, bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olmasıdır. (*Bekir Coşkun (GK)*, B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; *Mehmet Ali Aydın (GK)*, B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68). Kuralların sağladığı iddia edilen kamu yararının hakları daha az sınırlayıcı müdahalelerle sağlanıp sağlanmayacağı, dolayısıyla müdahalenin ölçülülüğü konusunda da ikna edici bir açıklama bulunmamaktadır.

14. Uygulamada ortaya çıkan istisnai özellik taşıyan bazı olumsuz durumlardan hareketle dernek üyeliğiyle ilgili hassas kişisel verilerin idareyle paylaşılması ve kayıt altına alınması demokratik toplum düzeninde gerekli değildir ve çeşitli sakıncalar içermektedir. Değerlendirmemize konu olan kurallar, devlet aygıtına etkili bir “fişleme” imkânı sunarak

Leviathancı bir anlayışın yerleşmesine zemin hazırlamaktadır. Bu kapsamda, örneğin, devletin “muhalif” ya da “sakıncalı” olarak nitelediği derneklere üye olanların güvenlik soruşturmalarının olumsuz olarak sonuçlandırılması yüksek bir olasılıktır. Neyin “muhalif” veya “sakıncalı” olduğunun da dönemden döneme, iktidardan iktidara değişebildiğini göz önüne aldığımızda, bu durumun demokratik bir hukuk devletinde olmaması gereken keyfi uygulamalara yol verebileceği de akıldan çıkarılmamalıdır.

15. Bu verilerin dernek üyeliği açısından sahip olduğu önem, üyeliğin ifade özgürlüğü ve örgütlenme hakkı gibi demokratik toplum düzeninin can damarlarından olan temel haklarla yakın ilişkisinden, onlara içkin olmasından kaynaklanmaktadır. Örgütlenme özgürlüğü, hem ifade özgürlüğü ve toplanma özgürlüğü gibi diğer temel özgürlüklerin tek tek veya topluca kullanılabilmesi hem de demokrasinin sağlam temeller üzerinde inşası ve işleyişinin sürdürülmesi yönünden hayati bir önem taşımaktadır. Demokratik yönetimin ve demokratik toplumun temelini oluşturan ifade özgürlüğünün özel ve toplu olarak kullanma biçimi olan örgütlenme özgürlüğünün devlete, örgüt olarak derneklere ve üyelerine müdahale etmeme negatif ödevinin yanı sıra bazı pozitif ödevler de yüklemektedir. AİHM, devletin, dernek kurma özgürlüğünün etkililiğini sağlamaya ilişkin pozitif yükümlülüğünü bir kararında şöyle açıklamıştır:

Dernek kurma ve toplantı özgürlüğünün gerçek ve tekili icrası, devletin salt bir kaçınma ödeviyle yetinmez. Böyle negatif bir yaklaşım, ne 11. maddenin ne de genel olarak Sözleşme'nin amacıyla bağdaşır. Bu şekilde; bu özgürlüğün etkili şekilde gerçekleştirilmesine içkin pozitif yükümlülükler bulunabilir...Bu yükümlülükler, görüşleri çoğunluktan rağbet görmeyen ya da azınlıklara dahil açısından özel bir önem taşır; zira bu kişiler şiddet riskine daha çok kalabilmektedir (*Baczkowskive ve diğerleri/Polonya*, B. No: 1543/06, 3/5/2007, § 64).

16. Mahkememiz, dernek hakkının bireylerin kendi menfaatlerini korumak ve savunmak, ideallerini ve ihtiyaçlarını gerçekleştirmek için kolektif oluşumların meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğü olan örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçası olduğuna işaret ederek örgütlenme özgürlüğünün temelini, hiç kuşkusuz ifade özgürlüğü olduğunu belirtmiştir. İfade özgürlüğü; düşüncüyü korkmadan, engellenmeden açıklama ve yayma özgürlüğünün yanı sıra bu düşünceler çerçevesinde örgütlenme, kişi toplulukları oluşturma ve bu çerçevede dernek hakkını da kapsamaktadır. Bu itibarla örgütlenme özgürlüğü; bireylere topluluk halinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkanı sağlar (AYM, *Hint Aseel hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç* B. No:2014/4711, 22.02.2017, §§ 41, 43). Anayasa Mahkemesine göre siyasi bir amacı olsun veya olmasın vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde dernek ve benzeri örgütler devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir.

17. Dernekler, siyasi, iktisadi, dini, etnik köken, ırk, yaşam tarzı, cinsel yönelim ve hobi gibi çok farklı temeller üzerinden bir araya gelen çıkar koruma ve temsiliyet sağlama odaklı insan topluluklarıdır. Dernek üyelerinin kimlik bilgileri ile üyelik durumlarının idareye bildirilmesi örgütlenme özgürlüğüne hem dernek tüzel kişiliği hem de dernek üyesi gerçek kişiler yönünden bir sınırlama getirmektedir. Dernek üyelerinin hassas kişisel bilgilerinin düzenli olarak idareye bildirilmesi kişilerin derneklere üye olma iradelerini ciddi biçimde sakatlama riski taşımaktadır. Dava konusu kurallar, örgütlenme özgürlüğünün anayasal güvencelerini belirgin biçimde azaltarak bu özgürlük üzerinde caydırıcı bir etki yaratmakta, genelde herkesin, özel olarak da azınlıkların örgütlenme özgürlüğünü kullanmalarında isteksiz ve çekingen davranmalarına neden olma potansiyelini bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu durum, demokratik toplumsal düzenin oluşması ve yerleşmesinde hayati bir rol ifa eden sivil toplumun gelişmesini sekteye uğratabilecektir.

18. Devletin dernek üyeliğini zorlaştıracak, ya da kişileri derneklere üye olmak caydıracak ya da korkutacak düzenlemelerden kaçınması, dernek kurma özgürlüğüne saygının bir sonucudur. Dernek özgürlüğünün etkili kullanımı, devletin; insanları bu özgürlüğü kullanmaktan alıkoyma riski olan, hukuka aykırı tehdit ve sonuçlarla karşılaşma endişesi yaratacak türden

düzenlemeler yapmaktan kaçınmasını gerektirir. İptali istenen kurallar, tam aksi yönde sonuçlar yaratacak düzenlemeler getirmektedir. Çünkü, bireylerin fişlenme endişesiyle özellikle idare tarafından “sakıncalı”, “muhalif” vs. olarak nitelendirilen derneklere üye olmaktan kaçınma ve çekinme eğilimine girmeleri, üye iseler üyelikten ayrılmaları kuvvetle muhtemeldir.

19. Dava konusu kuralların, örgütlenmeyi bir anayasal temel haktan ziyade başlı başına tehdit gören istihbarat ve güvenlik odaklı bir kamu politikasını yansıttığını söylemek hatalı olmayacaktır. Eski 2908 sayılı Dernekler Kanunu’nu yürürlükten kaldıran ve 2004 yılında yasalaşan yürürlükteki 5253 Sayılı Dernekler Kanunu’nun genel gerekçesinde 2908 sayılı Kanunun örgütlenme özgürlüğüne bir güvenlik sorunu olarak yaklaştığı, devlet ile sivil toplum kuruluşları arasında derin bir güven bunalımına yol açtığı belirtilerek, toplumsal yaşamda önemli bir yeri bulunan derneklerin daha özgürlükçü bir ortamda faaliyet göstermelerinin amaçlandığı belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca, demokratikleşmenin sağlanabilmesi için zorunlu olanlar dışında yasaklardan kaçınıldığı, demokurma ve üyelik konusundaki kısıtlamaların azaltıldığı, dernek faaliyetlerine serbestlik sağlandığı, derneklere uygulanan yaptırım ve bürokrasinin azaltıldığı ifade edilmiştir. Derneklerde esas olarak iç denetim öngörülmüştür.

20. Örgütlenme özgürlüğü yönünden kuralın Anayasa’nın 33. maddesinde sayılan meşru sınırlama nedenlerine sahip olduğunu kabul etsek bile örgütlenme özgürlüğü ve onun bir alt türü olan dernek kurma hakkı Anayasa kapsamında demokratik yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak görüldüğünden bu hakka getirilecek sınırlandırmaların demokratik toplumda gerekli olup olmadığı sıkı denetim altında olmalıdır. Dava konusu kurallar, örgütlenme özgürlüğünü bir temel haktan ziyade, tehdit doğuran bir güvenlik meselesi olarak algılamaktadır.

21. Meşru amaç taşımayan, demokratik bir toplumda hangi acil ihtiyaca karşılık geldiği açık, makul ve ikna edici biçimde ortaya konulamayan, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olmayan dava konusu kurallar Anayasa’da güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunması hakkı ile örgütlenme özgürlüğüne aykırılıklar taşımaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle kuralların Anayasa’nın 13., 20. ve 33. Maddeleriyle bağdaşmadığı düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmıyorum.

B) 5253 sayılı Kanun’un 32. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (s) bendi ve geçici 1. madde yönünden

23. Bu kurallar da yukarıda açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 13., 20. ve 33. maddeleriyle uyumlu değildir.

C) 5737 sayılı Kanun’a eklenen geçici 14. Maddenin ikinci fıkrası yönünden

24. Dava konusu kural halihazırda temerrüde düşmüş kiracılar yönünden süre bitmeden kira sözleşmesinin sona erdirilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu durum, kiracılar yönünden öngörülemez bir külfete neden olmaktadır. Zira, kiracının temerrüde düştüğü, yani sözleşme ihlalini gerçekleştirdiği tarihte geçici 14. maddenin ikinci fıkrasıyla 20. maddenin dördüncü fıkrasının kendisine uygulanacağını öngörmesi mümkün değildir. Kanunilik şartını taşımayan kural, Anayasa’nın 36. maddesine aykırı düştüğünden, çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye

Engin
YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

5253 sayılı Kanununun 23. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesindeki "...üyelğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde..." ve üçüncü cümlesindeki "...ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." ibareleri ile 32. maddesinin (s) bendinin ve Kanuna eklenen geçici 1. maddenin Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Çoğunluğun red kararının gerekçesinde; söz konusu düzenlemelerle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getirilmekle birlikte bu sınırlamanın Anayasanın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesinin gereği olarak 13. ve 20. maddeleri kapsamında kanunilik şartını karşıladığı, ayrıca anayasal anlamda meşru bir amacının bulunduğu, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırılık taşımadığı, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, ilgili veya üçüncü kişilerin hak ve hürriyetlerinin korunmasına ulaşma amacı bakımından elverişsiz ve gereksiz olduğunun söylenemeyeceği ve mezkûr hakka getirilen sınırlamanın kanun koyucunun amacı da gözetildiğinde hakkı tamamen ortadan kaldırmadığı veya kullanılamaz hâle getirmediği ya da anlamsız kılacak nitelikte olmadığı, bu bağlamda ölçülülük ilkesine aykırı bir yönünün de bulunmadığı, dolayısıyla Anayasanın 13., 20. ve 33. maddelerine aykırı olmadığı ifade edilerek red sonucuna ulaşılmıştır.

Dava konusu kurallarla; dernek üyeliğine kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin ad ve soyadları ile doğum tarihleri ve kimlik numaralarının kırkbeş gün içinde idareye bildirilmesi ve bu bildirimle ilişkin hususların yönetmelikle düzenlenmesi öngörülerek, bu yükümlülüğü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine idarî para cezası verileceği, ayrıca bu kuralların yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde üyelikleri devam edenlerle ilgili bilgilerin de idareye bildirileceği ve bu yükümlülüğü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine de idarî para cezası uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Kararda da belirtildiği üzere, idareye bildirilmesi öngörülen bilgiler kişisel veri niteliğinde olup kişilerin dernek üyeliği özel nitelikli kişisel verilerdendir.

Nitekim Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen 14/12/1990 tarihli ve 45/90 sayılı Bilgisayarla İşlenen Kişisel Veri Dosyaları Hakkında Yönlendirici İlkelerin "Ayrımcılığın önlenmesi ilkesi"ni düzenleyen (5) numaralı bendinde de bu husus vurgulanarak, sınırları açıkça belirlenmek ve uygun tedbirler öngörülmek kaydıyla ve millî güvenlik, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması gibi sebeplerle (1) ilâ (4) numaralı ilkelerden ayrılmanın mümkün olduğunu belirten (6) numaralı ilkede sınırlı olarak sayılan hâllerde de dernek üyeliği bilgileri gibi ayrımcılığa yol açması muhtemel verilerin toplanmaması gerektiği hükme bağlanmıştır.

Başka bir ifadeyle, (5) numaralı ilkede sayılan diğer bilgilerin yanında dernek üyeliği bilgileri de, (6) numaralı ilkede sayılan sebeplerle, istisnalar öngörülebilecek verilerden değildir.

Bu itibarla, mezkûr kurallarla toplanması öngörülen verilerin hassas kişisel veriler olduğu ve hassas verilerin diğer kişisel verilere göre daha yüksek düzeyde bir korumaya sahip olduğu açıktır.

Diğer taraftan, derneklerin siyasî partilerden ve sendikalardan farklı olarak çok çeşitli ortak noktalar üzerinden biraraya gelen üyelerden oluştuğu ve kuruluş amaçlarının da bu ölçüde farklılık gösterdiği dikkate alındığında, hassas kişisel verilerin toplanması, kaydedilmesi, saklanması ve kullanılmasına imkân veren sınırlamaların niçin zorunlu olduğu açıklanmalıdır.

Çoğunluğun gerekçesinde, kuralın önceki hâlinde idareye bildirilmesi gereken yönetim ve denetim kurulu ile derneğin organlarına seçilen üyelerin yanında üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin de maddede belirtilen bilgilerinin idareye bildirilmesinin meşru amacının, bu bilgilerin ilgililerce e-devlet veri tabanı üzerinden sorgulanarak kontrolünün yapılmasını sağlamaya ve böylece sahte belgelerle işlem yapılmasının yol açacağı mağduriyetin önlenmesine yönelik olduğu belirtilmişse de bu görüşe katılmak mümkün değildir.

Kuşkusuz bu tür işlemlerle rızaları dışında dernek üyeliğine kaydedilen veya üyelikten çıkarılan kişilerin korunması önemlidir. Ancak uygulamada karşılaşılan bu tür işlemlere ve istisnâî durumlara karşı başvurulabilecek hukukî yolların bulunduğu ve herkese açık olduğu dikkate alındığında, bütün üyelerin hassas kişisel verilerinin idareye gönderilip kayıt altına alınması yolunda düzenlemeler öngören mezkûr kuralların demokratik bir toplum düzeninde gerekli olduğu söylenemez.

Bu sebeplerle, söz konusu hükümlerin Anayasanın 13., 20. ve 33. maddelerine aykırı olduğu ve iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red kararlarına karşıyım.

Üye

M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 25/03/2020 tarihli ve 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 21. maddesiyle 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 23. maddesinin birinci cümlesine eklenen "... üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde..." ibaresinin, üçüncü cümlesinde yer alan "...bildiriminin..." ibaresinin "...bildirimi ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." şeklinde değiştirilmesinde bulunan "...ile üyeliğe ilişkin bildirimlerin..." ibaresinin, 22. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (s) bendinin ve 24. maddesiyle 5253 sayılı Kanun'a eklenen geçici 1. maddenin Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki kararına katılmamaktayım.

2. Dava konusu kurullarla dernekler, üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirmekle yükümlü kılınmış, belirtilen bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine beş yüz Türk lirası idarî para cezası verileceği öngörülmüş ve geçici madde ile de derneklerin bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde üyeliği devam edenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirmeleri gerektiği ve bu bildirim yerine getirmeyen dernek yöneticileri hakkında 32. maddenin birinci fıkrasının (s) bendi hükmü uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

3. Mahkememiz çoğunluğu dava konusu kurulların Anayasa'nın 13., 20. ve 33. maddelerine aykırı olmadığı kanaatine ulaşmıştır.

4. Kanaatimizce dava konusu bu üç maddede yer alan kuralların Anayasa'nın 20. maddesindeki herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alan dernek kurma hürriyetine Anayasa'nın 13. maddesine aykırı biçimde sınırlama getirdiği için iptali gerekmektedir.

5. Bilindiği üzere dernek kurma hürriyeti ile kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı Anayasa'da "Kişinin Hakları ve Ödevleri" başlığı altında düzenlenmektedir. Bu başlık altında yer alan hak ve hürriyetlerin en temel özelliklerinden birisi olarak karşımıza bu hakların sağlanması ve kişilerce kullanılması hususlarında devletin koruma, hakların kullanımı için güvenli ortamı oluşturma ve müdahale etmeme biçiminde mümkün olduğunca "negatif" bir pozisyonda bulunması gereği çıkmaktadır. Zira bu haklar devletin müdahalesinin olmadığı bir ortamda kişilerce daha iyi bir kullanım imkanına sahip olabilirler.

6. Bununla birlikte elbette ki toplumsal hayattaki bir arada yaşamanın zorunlu bir sonucu ve dolayısıyla kamu düzeninin sağlanması ve başkalarının haklarının korunması amacıyla bu nitelikteki haklara yönelik de sınırlamalar yapılması gerekebilir. Ancak yapılacak sınırlamaların Anayasa'nın 13. maddesindeki güvenceye uygun olması anayasal bir zorunluluktur.

7. Nitekim yukarıda kuralların içeriğine yer verilen paragrafta ortaya konulduğu üzere dava konusu kurallarla kişilerin Anayasa'nın 20. maddesindeki herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alınan dernek kurma hürriyetine müdahale edilmektedir.

8. Dolayısıyla kuralların Anayasa'ya uygunluğunun denetiminde kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile dernek kurma hürriyetine Anayasa'nın 13. maddesindeki ilke ve ölçütlere uygun bir sınırlama yapıp yapılmadığının ortaya konulması önem arz etmektedir.

9. İptali talep edilen kuralların maddelerdeki düzenlenişi esas alındığında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile dernek kurma hürriyetine sınırlama getiren Kanun maddelerinin öngörülebilirlik ve belirlilik şartlarını sağlaması nedeniyle dava konusu kuralların Anayasa'nın 13. maddesindeki "kanunla sınırlama" şartını sağladığı sonucuna ulaşmak gerekir.

10. Bu aşamadan sonra ise getirilen sınırlamaların "meşru amacı"nın bulunup bulunmadığını incelendiği aşamaya geçmek gerekmektedir. Kurallarla dernek üyeliğine kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirmekle yükümlü kılmanın meşru amacı olarak kanun gerekçesinde bu kurallarla sahte belgelerle işlem yapılması ve bu konuda oluşabilecek mağduriyetlerin engellenmesi ile derneklerin üye sayılarının önem taşıdığı bazı durumlarda doğru ve düzenli bilgiye en kısa sürede ulaşılması suretiyle hatalı hukuki işlemlerin yapılmasının önüne geçilmesi şeklinde bir gerekçeye yer verilmiştir. Ek olarak yine gerekçede vatandaşların kendilerine ait bilgiler yönüyle e-Devlet üzerinden üyeliklerin sorgulanabilmesi ve kamu yararı açısından hatalı kayıt nedeniyle oluşabilecek mağduriyetlerin önlenmesinin hedeflendiği belirtilmektedir (Gerekçe için bkz.: Çoğunluk kararı: § 70).

11. Bu biçimdeki bir hedefin bahse konu haklara yönelik sınırlamanın meşru amacı olarak kabulü mümkün değildir. Dava konusu kuralla sahte belgelerle işlem yapılması ve mağduriyetler oluşmasının engellenmesi mümkün olmadığı gibi kendilerine ait bilgiler yönüyle kişilerin e-Devlet üzerinden üyelikleri sorgulaması amacı da sağlanamayacaktır. Zira kuralla dernek üyeliğine kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirme yükümlülüğü getirilip buna uymama idari para cezası biçimindeki yaptırıma tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla kuraldaki ifadelerden kendilerine ait bilgiler yönüyle kişilerin e-Devlet

üzerinden üyelikleri sorgulaması şeklinde bir anlam çıkarmak mümkün değildir. Dava konusu kuralla sadece bahse konu bilgilerin idareye bildirilmesi yükümlülüğü getirilmekte olup kuralda bu bilgilerin e-Devlet'te gösterilmesi zorunluluğu şeklinde bir anlam çıkarmak mümkün gözükmemektedir.

12. Dolayısıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile dernek kurma hürriyetine sınırlama getiren dava konusu kurallarla bu bilgilerin dernek merkezinin bulunduğu dernekler birimine bildirme yükümlülüğü ile ilgili olarak Kanun gerekçesinde belirtilen hususların kişilerin Anayasa'nın 20. ve 33. maddelerinde güvence altına alınan haklarına yönelik getirilen sınırlamaların meşru amacı olarak kabulü mümkün gözükmemektedir.

13. Burada kuralla getirilen sınırlamaların aynı zamanda Anayasa'nın 13. maddesi bağlamında demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığını da ifade etmek gerekir. Zira dernek üyeliği ile ilgili dernekler birimine bildirme yükümlülüğü kapsamındaki kişilerin dernek üyeliği ile ilgili bilgilerinin Anayasa'nın 20. maddesi bağlamında daha sıkı biçimde korunması gereken hassas kişisel veri olduğunu da gerçekleştirilen Anayasa'ya uygunluk denetiminde dikkate almak gerekmektedir.

14. Bununla bağlantılı olarak ifade etmek gerekir ki demokratik bir ülkede kişiler sahip olduğu farklı siyasi, dini, mezhepsel, etnik, cinsel ve benzeri faktörlerin etkisiyle başkaları için çok farklı yelpazede görülebilen derneklere üye olabilirler. Çoğulcu demokrasinin bir gereği olarak bu konuda devletin yapması gereken buna uygun, kişilerin kendilerinin rahatsız olmayacağı güvenceli bir örgütlenme ortamı oluşturmaktır.

15. Oysa kuralla üye oldukları farklı derneklere yönelik kişilerin bu nitelikteki hassas verilerinin idareye bildirilmesi zorunluluğu çoğulcu demokrasilerde kişilerin derneklere üye olmasına yönelik caydırıcı etki doğurabilecektir. Bu nedenle kuralın aynı zamanda demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı bir sınırlama getirdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

16. Burada dava konusu kurallarla kişilerin dernek üyeliği ile ilgili bilgilerinin idareye belli bir süre içerisinde bildirilmesi öngörülürken kuralın getiriliş gerekçesinde zikredilen bu sayede sahte belgelerle işlem yapılması ve bu konuda oluşabilecek mağduriyetlerin engellenmesi şeklinde belirtilen amaca ulaşılabileceği hususuna tekrar değinmek gerekir. Bu bağlamda ifade etmek gerekir ki bu biçimdeki bir amaca dava konusu kuralda yapıldığı gibi tüm üyelerin üye bilgilerini ilgili idareye bildirmek yerine dernek yönetimine imza ve tutanakla bu biçimdeki bilgileri tutup saklama ve böylece sahteciliğin önüne geçme şeklinde kişilerin haklarını daha az sınırlandıran bir müdahale ile ulaşmak pekala mümkün olacaktır. Oysa mevcut kuralla kişilerin hassas kişisel verileri ile kayıtlarının idarenin eline geçmesine sebebiyet verilmektedir. Bunun içindir ki böyle bir durumda getirilen sınırlamanın gerekli olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır.

17. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması sürecinde dikkate alınması gereken meşru amaç ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk kriterlerini sağlamadığı açık olan dava konusu kuralların ayrıca Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçülülük ilkesine uygunluk denetimi aşamasına geçilmesine de gerek görülmemiştir.

18. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle dava konusu kuralların Anayasa'nın 13., 20. ve 33. maddelerine aykırı olduğu için iptali gerektiği kanaatinde olduğumuz için çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamaktayız.

Üye

Rıdvan GÜLEÇ

Üye

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞI OY

1. 25.03.2020 tarihli 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Dernekler Kanunu'nun 23. ve 32., maddelerine ve geçici 1. Maddelerine getirilen yeni düzenlemelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına sayın çoğunluk tarafından karar verilmiştir. Sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

2. Dava konusu kurallar ile Dernek üyeliğine kabul edilenler üyeliği sona erenlerin adı, soyadı, doğum tarihi, kimlik numarası kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren 45 gün içinde dernek merkezinin bulunduğu birime bildirileceği bu yükümlülüğü yerine getirmeyenlere idari para cezası uygulanacağı ayrıca geçici madde ile de yükümlülükleri yerine getirmeyen dernek yöneticilerine yaptırım uygulanacağı düzenlenmiştir.

3. Anayasa'nın 33. Maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahip olduğu ve hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamayacağı; üçüncü ve dördüncü fıkralarında dernek kurmak hürriyetinin ancak milli güvenlik, kamu düzeni suç işlenmesinin önlenmesi genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabileceği dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği belirtilmiştir.

4. Anayasa Mahkemesi Tayfun Cengiz kararında örgütlenme özgürlüğünü belirtilen şekilde ifade etmiştir. "Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kendilerini temsil eden kolektif bir oluşum meydana getirerek bir araya gelme özgürlüğünü ifade etmektedir. "Örgütlenme" kavramının Anayasa çerçevesinde özerk bir anlamı vardır ve bireylerin devamlı olarak ve eşgüdüm içerisinde yürüttükleri faaliyetlerin hukukumuzda örgütlenme olarak tanınmaması Anayasa hükümleri kapsamında örgütlenme özgürlüğünün zorunlu olarak gündeme gelmeyeceği anlamına gelmez. Demokrasilerde vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde böyle bir "örgüt", devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir. İstihdam alanında kendi üyelerinin menfaatlerinin korunmasını amaçlayan örgütler olan sendikalar, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğü olan örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçasıdır. Örgütlenme özgürlüğü, bireylere topluluk hâlinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar."

5. Anayasa Mahkemesi Örgütlenme özgürlüğünün Özel bir şekli olan dernek hakkını kararlarında belirtilen şekliyle tanımlamıştır. "Bu itibarla örgütlenme özgürlüğü; bireylere topluluk hâlinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar. Siyasi bir amacı olsun veya olmasın vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde böyle bir "örgüt", devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (Sendikalarla ilgili olarak bkz. *Tayfun Cengiz*, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, §§ 31, 32). Örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olan dernek hakkı; kişi açısından, dernek kurma özgürlüğünün yanı sıra derneğe üye olma, derneğin etkinliklerine katılma ve mensuplarının menfaatlerini korumak üzere faaliyetlerde bulunma gibi hakları da içermektedir. Dernekler ise belirli bir amacın gerçekleştirilmesi ya da izlenmesi için kişilerin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirdikleri örgütlenmiş ve tüzel kişilikle donatılmış kişi topluluklarıdır. Anayasa'nın 33. maddesi temel olarak

dernek hakkının kullanılması sırasında kamu makamlarının keyfî müdahalelerine karşı korunmayı amaçlamaktadır. Örgütlenme özgürlüğü ve onun bir alt türü olan dernek hakkı Anayasa kapsamında demokratik yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak görüldüğünden bu hakka getirilecek sınırlandırmaların demokratik toplumda gerekli olup olmadığı sıkı denetim altındadır. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kez "demokratik toplum düzeninin gerekleri" deyiminden ne anlaşılması gerektiğini açıklamıştır. Buna göre temel hak ve özgürlükleri sınırlayan tedbir, bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olmalıdır (*Tayfun Cengiz*, §§ 50-56; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. *Bekir Coşkun* [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; *Mehmet Ali Aydın* [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; *Tansel Çölaşan*, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51). Derece mahkemelerinin, böyle bir ihtiyacın bulunup bulunmadığını değerlendirmede belirli bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu takdir payı, Anayasa Mahkemesinin denetimindedir.”

6. Dava konusu kural Anayasa'nın 13., 20., ve 33. Maddeleri kapsamında incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan incelemede öncelikle Anayasa mahkemesinin kişisel verilerin korunmasını istemesi kapsamında meselenin irdelenmesi gerekir.

7. Anayasa Mahkemesi Anayasa değişikliğiyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı açıkça tanınmadan önce bir kararında kişisel veri kavramını tartışmış ve kişisel verilerin korunmasını Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen *özel hayatın gizliliği* kapsamında görmüştür (AYM, E.2006/167, K.2008/86, 20/3/2008).

8. Türk hukukunda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı Anayasa'nın 20. maddesine 5982 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle eklenen üçüncü fıkrayla açık bir anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Buna göre Federal Alman Anayasası ve Sözleşme'den farklı olarak Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında *kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı* ayrı bir hak olarak açık bir biçimde düzenlendiği dikkate alınmalı, söz konusu hakka getirilen bir sınırlama ya da müdahale söz konusu olduğunda ölçü norm anılan Anayasa hükmü olarak belirlenmelidir.

9. “Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı yönünden inceleme yapılabilmesi için öncelikle anılan hak kapsamında korunması gerekli bir *kişisel verinin* olup olmadığı belirlenmelidir. Anayasa hükmünün lafzı, konuya ilişkin uluslararası belgeler ve karşılaştırmalı hukuk dikkate alındığında, belirli veya belirlenebilir bir gerçek veya tüzel kişi hakkındaki her türlü bilgi *kişisel veri* olarak değerlendirilir. Ancak her dava ya da başvuruda Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrası anlamında bir kişisel veri bulunup bulunmadığı davanın ve başvurunun kendine özgü koşulları dikkate alınarak *otonom* olarak tespit edilir. Bir kişisel verinin bulunduğu tespit edildiğinde bu veriye yönelik *her türlü sınırlama ve müdahale* Anayasa'nın anılan hükmü kapsamındaki güvenceleri harekete geçirir.”

10. "Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlama/yapılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen ölçütlere uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan söz konusu hakkı ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut davaya/başvuruya uygun düşen kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir."

11. “Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlama ve müdahaleler yönünden özel bir sınırlama sebebine yer verilmediği görülmektedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hak ve özgürlüklerin de o hak ve özgürlüğün doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete

yüklenen ödevler özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir (Birçok karar arasında bkz. AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

12. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasındaki düzenlemelerden kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getirilebileceği anlaşılmaktadır. Ancak fıkrada tüketici sayıda bir sebepler ya da meşru amaçlar listesine yer verilmemiştir. Uluslararası belgeler ve karşılaştırmalı hukuk metinlerinde kişisel verilerin kullanım alanının oldukça geniş olması nedeniyle her bir kullanım alanı yönünden farklı sınırlama sebeplerinin ya da meşru amaçların kabul edilebildiği görülmektedir. Bu durumda hangi alanda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlama getirildiği ya da müdahale edildiğine bağlı olarak sınırlama nedeni ya da meşru amaç değişebilir. Buna göre yapılacak incelemede kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının bu hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırların bulunduğu dikkate alındığında her dosya ve başvuru kapsamında işin doğasından kaynaklanan sınırlama sebebinin tespit edilmesi ve bunun meşru bir sebep olarak kabul edilip edilemeyeceğinin değerlendirilmesi gerekir. Öte yandan Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin de bu hakka sınır teşkil edebileceği kabul edilmelidir.”

13. Dava konusu kuralların kişisel veri niteliğinde olduğu sayın çoğunlukça da kabul edilmiştir. Kural ile kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getirdiği açıktır. Bu nedenle düzenlemenin Anayasa'ya uygun özellikleri taşıması gerekir. Sayın çoğunlukça hakka getirilen sınırlamanın niteliğini tam olarak tespit etmediği anlaşılmaktadır. Kuralın niteliğinin tespiti Anayasallık denetiminde oldukça önemlidir. Müdahalenin türü ve kapsamına göre bir takım ilave güvenceler içermesi gerekmektedir. Bu kapsamda müdahalenin kanuniliği meşru amacı demokratik toplum düzeninin gerekliliğine uygunluk ölçütleri yönünden inceleme yapmak gerekmektedir.

14. Düzenlenen kurallardan, Kural içeriği kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamanın meşru amacının ne olduğu düzenleme şeklinden anlaşılammaktadır. Sayın çoğunlukça da Anayasa'daki dayanağı ile gösterilmemiştir. Sadece çoğunlukça kuralın gerekçesinden hareketle ve yapılan tespitlerle kuralın kamu düzeni suç işlenmesinin önlenmesi ilgilinin veya üçüncü kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması meşru amaçlarına hizmet ettiği ifade edilmiştir. Halbuki kuralın kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına getirilebilecek sınırlamalar yönünden Anayasal izahının yapılması gerekmektedir.

15. Dava konusu kural ile getirilen düzenlemenin hassas kişisel veri niteliğinde olduğu açıktır. Hassas kişisel verilerin ise verilere yönelik sınırlama ve müdahalelere karşı kişilerin daha fazla korunmasını gerektirmektedir.

16. Hassas Veriler;

BM İlkeleri'nin “*Ayrımcılığın önlenmesi ilkesi*”ne yer verilen 5. maddesinde “(6) numaralı ilkede kısıtlı olarak öngörülen hâller söz konusu olduğunda ırk veya etnik köken, renk, cinsel yaşam, siyasi görüş, dini, felsefi ve diğer inançların yanı sıra dernek veya sendika üyeliği bilgileri de dahil olmak üzere kanuna aykırı veya keyfi olarak ayrımcılığa yol açabilmesi muhtemel veriler toplanmamalıdır.” denilmiştir.

AK 108 sayılı Sözleşme'nin “*Özel veri kategorileri*” kenar başlıklı 6. maddesinde, iç hukukta uygun güvenceler sağlanmadıkça *ırksal kökeni, siyasi düşünceleri, dini veya diğer inançları* ortaya koyan kişisel veriler ile *sağlık veya cinsel hayatla ilgili kişisel verilerin otomatik işleme tabi tutulamayacağı* belirtilmiştir. Anılan madde *ceza mahkûmiyetiyle ilgili kişisel verileri* de bu kapsama dahil etmiştir.

AB Tüzüğü'nün 9. maddesinde ise bu husus “*Özel kategorilerdeki kişisel verilerin işlenmesi*” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu maddenin (1) numaralı paragrafına göre “*İrk veya etnik köken, siyasi görüşler, dini veya felsefi inançlar ya da sendika üyeliğinin ifşa edildiği kişisel verilerin işlenmesi ve bir gerçek kişinin kimlik teşhisinin yapılması amacıyla genetik veriler ile biyometrik verilerin, sağlık ile ilgili verilerin veya bir gerçek kişinin cinsel yaşamı veya cinsel*

eğilimine ilişkin verilerin işlenmesi yasaktır”. Ancak aynı maddenin (2) numaralı fıkrasında belirli istisnalar sayılmıştır. Buna göre veri sahibinin açık rızası, istihdam ve sosyal güvenlik, kişisel verinin veri sahibi tarafından açık bir biçimde kamuya açıklanması, hukuki iddialarda bulunulması, orantılı olmak ve yeterli güvenceler sağlanmak kaydıyla kayda değer bir kamu yararının bulunması, tıbbi tanı, sağlık veya sosyal bakım hizmetlerinin veya tedavinin sağlanması, kamu yararına yönelik arşivleme, bilimsel veya tarihi araştırma amacının bulunması hâllerinde işlememin mümkün olabileceği açıklanmıştır. Yine 10. maddede *mahkûmiyet kararları* yönünden ayrı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre kanun ile öngörülme ve yeterli güvenceleri içermek kaydıyla suç isnadı ile ilgili kişisel verilerin işlenebileceği belirtilmiş, ayrıca mahkûmiyet kaydının sadece resmî makamların kontrolü altında tutulacağı düzenlenmiştir.

İspanya Veri Koruma Kanunu’nun 6. maddesinde “*Tüzüğün [AB Tüzüğü] 9.2. maddesinin amaçları doğrultusunda ayrımcı durumlardan kaçınmak için etkilenen tarafın tek başına rızası ideoloji, sendika, din, cinsel yönelim, inanç, ırk veya etnik köken gibi kişisel verilerin işlenmesi yasağını kaldırmaya yeterli değildir.*” denilmiş, ancak devamında “... bu tür verilerin, uygun olduğu hallerde, Tüzüğün 9.2 Maddesinde atıfta bulunulan durumlarda işlenmesini engellemez.” şeklindeki hükme yer verilmiştir.

Uluslararası hukuk belgeleri ve karşılaştırmalı hukuk metinlerine bakıldığında *din, inanç, ideoloji, ırk veya etnik köken, cinsel yönelim, bazı örgütlenmelere üyelik, sağlık, genetik veriler, biyometrik veriler ve mahkumiyet verileri* gibi bazı verilerin *hassas veri* olarak kabul edildiği, bu tür verilerin veri sahibi hakkında muhtemel ayrımcı uygulamalara yol açabileceği veya gizli kalmasının kişi bakımından daha da önem taşıdığı düşüncesiyle kural olarak işlenmemesi, işlenmenin zorunlu olduğu bazı hâllerde ise kişilere daha üst seviyede güvenceler sağlanması gerekliliğin arandığı anlaşılmaktadır.

Bu çerçevede Anayasa’nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında kişisel veriler arasında herhangi bir ayırım yapılmamış ise de *hassas kişisel veriler* söz konusu olduğunda demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük incelemesinin farklılaşacağı açıktır. Zira bu durum işin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Hassas veriler yönünden yapılacak müdahale ve sınırlamanın kişiler üzerinde ortaya çıkaracağı sonuçlar diğerlerine kıyasla daha ağır olabilecektir. Ayrıca bu tür verilerin işlenmesi muhtemel ayrımcı uygulamalara yol açabilecektir. Bu nedenle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı yönünden yukarıda belirtilen ölçütlerin ve bunlara ilişkin güvencelerin *hassas kişisel veriler* söz konusu olduğunda daha katı uygulanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Kişisel verilerin korunması hakkına yönelik sınırlama ve müdahalelerin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olabilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması yetmez. Zira Anayasa’nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesinde “*Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar.*” denilerek kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlamalar ya da müdahaleler bakımından bazı özel güvencelere de yer verilmiştir. Bunların, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlama ya da müdahalelerin demokratik bir toplum düzeninin gereklerine uygun olabilmesi için Anayasa koyucu tarafından özel olarak belirlenmiş güvenceler olduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca Anayasa’nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesinde “*Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir.*” denildikten sonra ikinci cümlesinde bu hakkın yukarıda belirtilen *bazı özel güvenceleri de kapsadığı* belirtilmiştir. İkinci cümlede geçen “... de kapsar” ibaresi birinci cümle ile birlikte değerlendirildiğinde Anayasa

koyucunun iradesinin demokratik bir toplumda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında tanınması gereken güvenceleri ikinci cümlede sayılanlarla sınırlı tutmak olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim uluslararası belgeler ve karşılaştırmalı hukuk metinleri incelendiğinde kişilere Anayasa’da sayılan güvencelerin tanınmasının yanında bazı durumlarda bu güvencelerin daha geniş olan bazı ilkelerin parçası olarak öngörüldüğü, bazı durumlarda Anayasa’daki özel güvencelerin detaylarının ortaya konulduğu, bazı durumlarda ise ilave bazı güvencelere yer verildiği görülmektedir. Anayasa değişikliğinin uluslararası belgelere ve karşılaştırmalı hukuk metinlerine atıf yapan gerekçesi, Anayasa’nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesindeki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına ilişkin genel hüküm, ikinci cümlesinde güvencelerin tüketici şekilde sayılmamış olması dikkate alındığında uluslararası belgelerde ve karşılaştırmalı hukuk metinlerinde yer alan ilkelerin de Anayasa’nın 13. maddesindeki sınırlama ölçütlerinden demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütü kapsamında değerlendirilmelidir.

17. “Din veya felsefi inanç, ırk veya etnik köken, cinsel yönelim, bazı örgütlenmelere üyelik, sağlık, genetik veriler, biyometrik veriler ve mahkûmiyet verileri gibi *hassas kişisel verilerin* söz konusu olduğu durumlarda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kural olarak sınırlanmamalı ya da bu hakka müdahale edilmemelidir. Sınırlama ve müdahalenin zorunlu olduğu bazı istisnai hâllerde ise bunun kişiler üzerinde ortaya çıkaracağı sonuçların ağırlığı ve kişiler hakkında ayrımcı uygulamalara yol açma tehlikesi dikkate alınarak kişisel verilerin korunmasına ilişkin güvenceler daha katı uygulanmalıdır.”

18. Dava konusu kural ile düzenlemenin hassas veri olduğu belirtilmişti. Düzenlemede hassas verilere müdahale edilmesini gerekli ve zorunlu kılan istisnai hali ne olduğu belirtilmemiştir. Sayın çoğunlukça da ortaya konulmamıştır.

19. Kural ile dernek üyeliğine ilişkin ilgi aynı zamanda dini, felsefi inancı, ırkı ya da kökeni, cinsel yönelimi gibi farklı alanda bilgi edinilebilmesi imkanını sağlamaktadır. Bu durum sadece dernek üzerine ilişkin hassas verilerin değil dernek üyeliğiyle bağlantılı aynı zamanda bağlantılı diğer hassas veri alanlarında da bilgi toplama imkanı vermektedir.

20. Bu haliyle kural olağan ötesinde zorunlu bir istisnai hali ortaya koyamamaktadır. Derneklerin belirtilen özellikleri sebebiyle toplanan hassas kişisel verilerin kaydedilmesi, saklanması, kullanılması ya da aktarılması gibi birçok farklı müdahale türünün neden zorunlu bir istisnai hal olduğunun her müdahale türüne göre ayrı ayrı incelenerek nasıl bir zorunlu ihtiyacı karşıladığı ortaya koyması gerekir.

21. Dava konusu kural ile hassas kişisel veriler düzenlendiğinden ölçülülük ilkesi bağlamında da daha yüksek bir korumaya sahip olması gerektiği açıktır. Kural düzenlendiği haliyle bu bağlamda yüksek bir koruma sağladığı söylenemez.

22. Yukarıda belirtilen gerekçeler ile getirilen kuralların Anayasa’nın 13., 20., ve 33. Maddelerine aykırıdır iptali gerekir.

Üye

Selahaddin
MENTEŞ